

**Udviklingen i dansk lokalhistorie – fra hver mands eje
til akademisk disciplin i Danmark fra år 1943 til år 2000**

**The development in Danish Local History – from
common discipline to academic discipline in Denmark
from 1946 to 2000**

Skrevet af: Thomas Scheldon Bagge

Vejleder: Christian Kvium

Påbegyndt: 15 marts 2008

Afsluttet: 15 september 2008

Antal sider a 2700 tegn: 62 sider/166.844 tegn

Indholdsfortegnelse:

1.0 Indledning:.....	s. 3
1.1 Min indgang til lokalhistorie:.....	s. 7
2.0 Lokalhistoriske tilbøjeligheder og brugen af disse:.....	s. 9
2.1 Lokalhistorie for rigshistoriens skyld:.....	s. 11
2.2 Lokalhistorie for sin egen skyld:.....	s. 12
2.3 Lokalhistorie og forholdet til mikrohistorie:.....	s. 16
2.0.1 Lokalhistorie – rigshistorie eller historie for sig selv?.....	s. 18
3.0 Undersøgelse af specialer:.....	s. 19
3.1 Fra Syddansk Universitet:.....	s. 22
3.1.1 Syddanske specialer – en opsamling:.....	s. 26
3.2 Fra Københavns Universitet:.....	s. 27
3.2.1 Københavnske specialer – en opsamling:.....	s. 31
3.3 Fra Aalborg Universitet:.....	s. 32
3.3.1 Aalborgensiske specialer – en opsamling:.....	s. 36
3.4 Fra Roskilde Universitet:.....	s. 38
3.4.1 Roskilde specialer – en opsamling:.....	s. 41
3.5 Fra Århus Universitet:.....	s. 43
3.5.1 Århusianske specialer – en opsamling:.....	s. 47
3.0.1 Holdninger og tendenser i specialerne:.....	s. 48
4.0 Lokalhistorisk udvikling som fortolket i ”Fortid og Nutid”.....	s. 50
4.1 Opblomstring og et usikkert ståsted:.....	s. 51
4.2 Fikspunkt: Lokalhistorisk institut:.....	s. 52
4.3 Fikspunkt: 1970erne og Lokalhistorisk Afdeling:.....	s. 55
4.4 Fikspunkt: Lokalhistorisk Afdeling:.....	s. 56
4.0.1 ”Fortid og Nutid” – fortolket:.....	s. 60
5.0 Opsummering og konklusion:.....	s. 61
6.0 English Summery:.....	s. 65
7.0 Litteraturliste:.....	s. 68

1.0 Indledning:

D. 21. april 1971 blev Lokalhistorisk Afdeling officielt oprettet på Københavns universitet¹, og i juni 2000 blev Lokalhistorisk Afdeling nedlagt på Københavns universitet. Lokalhistorisk Afdeling var en efterfølger til Institut for Lokalhistorisk forskning, der d. 12. maj 1943² blev oprettet ved Københavns universitet.³

Institut for Lokalhistorisk forskning fik aldrig afgørende betydning, og man kan i en vis udstrækning diskutere, om det overhovedet havde nogen betydning. Grunden til dette er sammenhængende med 2. Verdenskrig. Instituttets leder og ildsjæl Albert Olsen⁴ måtte allerede i 1943 flygte til Sverige, hvorfra ledelse af instituttet ikke var mulig. Af den samme grund var instituttet da heller ikke andet end en tom skal uden indhold. Efter krigen blev instituttet – og lokalhistorisk forskning ved universiteterne – nedprioriteret grundet blandt andet ressourcemangel. Institut fik derfor aldrig rigtig udrettet noget, men det fik dog sat en milepæl og tankerne bag instituttet levede videre i årene frem. Oprettelsen af Lokalhistorisk afdeling var et senere resultat af disse tanker. Lokalhistorisk Afdeling blev ledet af Knud Prange⁵ og nedlagt i forbindelse med dennes pensionering.⁶

Det overstående er et meget kort rids over de to institutioner, som den lokalhistoriske forskning i Danmark har støttet sig op ad – den ene mere end den anden. De to institutioners oprettelse og nedlæggelse vidner direkte om udviklingen inden for lokalhistorisk forskning og de omkringværende aktørers diskussioner og handlinger. Udviklingen – som resultat af diskussionerne og handlingerne – inden for lokalhistorisk forskning har på intet tidspunkt været givet på forhånd. Den har taget mange krumspring og udsving. Institut for Lokalhistorisk forskning er et bevis på dette. Eksempelvis var der, ironisk nok, efter 2. Verdenskrig en kæmpe interesse for dansk historie – rigshistorie og lokalhistorie – i befolkningen uden at dette dog førte til instituttets videreførelse. Den mest almindelige forklaring jeg har fundet på, at instituttet ikke (gen)etablerede sig efter krigen, er at den lokalhistoriske nedprioritering skyldes pengemangel. Man var fra universiteternes

¹ Afdelingens opstående blev en realitet allerede d.1. november 1970

² Bemærk Prange (1971) p. 6 angives årstallet til 1942, men hos Helmer Pedersen (1997) p. 162 angives årstallet til 1943. Olsen (2) (1970) p. 1 angiver ligeledes årstallet til 1943, så det antages at 1943 er det korrekte.

³ Jf. Helmer Pedersen (1997) p. 161 & Furdal, Mikkelsen & Nilsson (2000) p. 124

⁴ Albert Olsen (1890-1949) mag.art i historie, var professor ved Århus universitet fra 1934 til 1936, efterfølgende blev han professor ved Københavns universitet. Her var han medinitiativtager til oprettelsen af Institut for lokalhistorisk forskning ved Københavns universitet.

⁵ Knud Prange (f.1930), mag.art. i historie (Århus), arkivar fra 1956 indtil 1970, hvor han blev lektor i historie og leder for Lokalhistorisk afdeling ved Københavns universitet. Han har siddet i bestyrelse for blandt andet Dansk historisk Fællesforening, Samfundet for dansk Genealogi og Personhistorie og Heraldisk Selskab. Han har deltaget i redaktionen af både Fortid og Nutid samt Personhistorisk Tidsskrift og Arkiv.

⁶ Jf. Helmer Pedersen (1997) pp.155-217 & Furdal, Mikkelsen & Nilsson (2000) pp.124-130

side mere villige til at bruge penge på forskning inden for rigshistorien end på lokalhistorisk forskning. Ironisk nok tilskrives nedlæggelsen af Lokalhistorisk afdeling mange år senere også pengemangel.⁷ Om økonomien har været en faktor vil jeg ikke udtale mig om, for jeg ved det ikke, men kun at anskue nedlæggelsen som økonomisk betinget virker for snævert. Der må være mere i det. Al lokalhistorisk forskning blev jo ikke nedlagt sammen med afdelingen, men flyttede (tilbage) til Historisk institut, hvor nogen vil mene at det også hører hjemme, specielt hvis man betragter lokalhistorie på linje med (andre) bindestregshistorier eller som et stykke historie, der ikke nødvendigvis skal have sit eget institut/afdeling.

Det er selvsagt lokalhistorisk forskning på universitetsniveau, jeg her anskuer, men det er jo ikke den eneste garant for lokalhistorisk forskning. Lokalhistorisk forskning blev i 1940'erne som nu, bedrevet af mange andre. De første aktører man uvilkårligt tænker på er de mange skolelærere, slægtsforskere, lokalt historisk interesserede og lignende, der bedriver lokalhistorisk forskning. Men til disse kan der også regnes mange akademisk uddannede personer. For selvom der på universiteterne ikke er en specifik enhed, der beskæftiger sig med lokalhistorie, betyder det ikke at universitetsuddannede personer ikke kan beskæftige sig med lokalhistorien, tværtimod. Dansk lokalhistorisk litteratur er rig på bidrag fra universiteterne.

Forskellen mellem universitetsstøttet og selvbestaltet forskning skal findes i formålet. Formålet med at skrive lokalhistorie kan være et eller mange, men for et universitet skal forskningen ikke kun have almen interesse, men også anspore til nye vinkler eller genovervejelsen af tidligere tilgange – udvikling og erkendelse. Det behøver en mere selvbestaltet forskning ikke. I denne er det muligt at begrunde sin forskning med et ”fordi jeg vil”, uden at yderligere forklaring er nødvendigt. For en selvbestaltet forskning kan det specifikke formål godt være ”kun” at skrive en lokalhistorisk bog eller lignende, der viderebringer en god historie. Dette kan dog være svært nok i sig selv. Hertil skal det nævnes, at meget af Lokalhistorisk afdelings arbejde bestod i konsulentvirksomhed med dertil følgende håndbøger og dermed ikke udarbejdelsen af diverse store lokalhistoriske værker. Så forskning var i denne sammenhæng ikke kun forskning i for eksempel ”Mellemstore danske købstæders udvikling i 1600-tallet” eller ”Fiskeriets udvikling på Gjøøl”, men forskningen indebar, i denne sammenhæng, også overvejelser om, hvorfor man arbejder som man arbejder, samt hvilken nytteværdi ens arbejde har og for hvem – med andre ord, hvordan det skal bruges.

Tanker og overvejelser om dette er næppe noget, den lokalhistoriske forsker, som begrundede sin forskning med et ”fordi jeg vil”, bruger tid på. Men uvilkårligt vil han/hun alligevel medtage dette, hvis personen samtaler med andre lokalhistoriske forskere, som har benyttet sig af håndbøger udarbejdet af eller i samarbejde med den universitetsstøttede enhed. Igen er det formålet, der er

⁷ Jf. Furdal, Mikkelsen & Nilsson (2000) pp. 124-130

bestemmende.

Jeg vil gerne holde fast i de bagvedliggende tanker og overvejelser samt formålet og tiden. Og det vil jeg, fordi disse fire begreber ikke kun begrænser sig til lokalhistorisk forskning, men både kan sammenkædes med hele den udvikling og erkendelse, der er sket med lokalhistorien, og samtidig inddrager den omkringliggende verden. Instituttet for Lokalhistorisk forskning og Lokalhistorisk Afdeling var, som nævnt og her understreget, begge resultater af denne udvikling og erkendelse. Deres formål var støtte til lokalhistorisk forskning, men for Lokalhistorisk afdelings vedkommende kan det være nyttigt også lige at tænke ”tid” med. Det er på sin vis bemærkelsesværdigt, at man opretter en afdeling for lokalhistorie i 1971, mens 1970’erne samtidigt er det årti, hvor bindstregshistorierne for alvor sætter sig igennem. Man fristes til at spørge: hvorfor oprettede man ikke en specifik afdeling for kvindehistorie? Eller arbejderhistorie? Eller landbohistorie? Jeg har strejft tanken tidligere: hvis lokalhistorie anskues på lige linje med bindstregshistorierne, så bliver det svært at retfærdiggøre Lokalhistorisk afdelings eksistens som en selvstændig enhed, med mindre ”lokalhistorie” kan retfærdiggøres som noget ganske specielt, hvilket leder mig over til betydningen af lokalhistorie.

For hvad er lokalhistorie? Et meget simpelt spørgsmål, men ikke et spørgsmål, der er videre nemt at besvare. Spørgsmålet er tidligere blevet diskuteret i blandt andet England, hvor H.P.R. Finberg⁸ under en diskussion med engelske lokalhistorikere fremsagde, hvad der senere er blevet et meget brugt citat:

”We don’t know what we mean by local history, and we don’t care; but we mean to go on with it”⁹

Citatet var ikke et udtryk for Finbergs holdning, men for hvad Finberg så som holdningen hos de engelske lokalhistorikere. Finbergs stilling var den, at lokalhistorien manglede præcision, da den var ved at udvande rigshistorien som videnskabeligt fag og samtidig sig selv. Det var betydningen samt den videre udvikling han her sigtede til. Her er Lokalhistorisk afdeling endnu engang et godt eksempel, da den netop via sin konsulentvirksomhed har bidraget meget til udviklingen og dermed erkendelsen af lokalhistorie. Finbergs udtalelse fandt sted længe før oprettelsen af Lokalhistorisk afdeling, men indgår i udviklingen der førte op til oprettelsen. For de tanker Finberg havde i

⁸ H.P.R. Finberg professor i litteratur (Oxon), og professor ved Leicester universitet i England samt leder af det lokalhistoriske institut sammen sted. Instituttet var det første af sin art i England og har senere dannet skole, den såkaldte Leicester-skole.

⁹ Finberg (1967) p. vii

England, dem havde Albert Olsen og Johan Hvidtfeldt¹⁰ i Danmark. Jeg kalder det for udvikling, Finberg kaldte det for et opgør, ”opgøret med godsejerens lokalhistorie”. Et opgør med den lokalhistorie, der typisk var skrevet indenfor en bestemt gruppe, f.eks. godsejerne for dem selv. Problemet med ”godsejerens historie” var, at den ikke beskæftigede sig med andre klasser, f.eks. kvinder, arbejdere, fattige og udstødte m.fl. – man kan ane begyndelsen til bindestregshistorierne her. At arbejde med lokalhistorie er desuden blevet et anerkendt arbejde, også for fagfolk, noget det ikke nødvendigvis var tidligere. Udviklingen, og den dermed følgende erkendelse af lokalhistorie har ændret sig meget siden slutningen af 1800-tallet.

Denne udvikling er i sig selv ganske interessant og i en afdækning af denne forventer jeg, at den vil afsløre ganske bestemte tendenser, der afspejler de metodiske overvejelser som en akademisk indblanding i lokalhistorie har afstedkommet. Jeg antager, at tendenserne vil kunne spores i f.eks. akademiske arbejder såsom specialer fra universiteterne og andet udgivet arbejde fra disse – jeg har brugt byhistorier om universitetsbyerne udarbejdet af eller i samarbejde med universiteterne som eksempler på dette. Tendenserne – og de hertil knyttet metodiske overvejelser i udviklingen – må kunne hjælpe mig med at skitsere et billede af dansk lokalhistorie fra et akademisk synspunkt. Hvis min antagelse holder stik, vil jeg kunne finde svar på spørgsmålene: Hvad viser de metodiske overvejelser i udviklingen så? Og kan dette efterfølgende spores i lokalhistoriske skrifter/værker? Disse spørgsmål vil, udover at hjælpe mig til at afdække de metodiske overvejelser og de tendenser, der har præget lokalhistorie, også fungere som underspørgsmål til de(t) hovedspørgsmål som har fulgt den lokalhistoriske forskning siden slutningen af 1800-tallet: Hvad er lokalhistorie og hvad skal vi med den?

¹⁰ Johan Hvidtfeldt (1908-1979) cand.mag., rigsarkivar fra 1963-1978. Hvidtfeldt har arbejdet med mange områder, og siddet i mange bestyrelser, men i denne sammenhæng er det hans arbejde i Dansk Historisk Fællesforening, der har betydning. En forening, hvor han desuden beklædte formandsposten. Hans største bedrift i denne sammenhæng var udarbejdelsen og udgivelsen af alle håndbøgers forbillede ”Håndbog for danske lokalhistorikere” (1956), en håndbog, der først fik en opdatering med ”Vejledning i lokalhistorie” (1985), en opdatering som var ment som et supplement til Hvidtfeldts håndbog.

1.1 Min indgang til lokalhistorie:

Dette speciales mål er at afdække lokalhistorie som den fremstår i dag på akademisk niveau – dvs. hvorledes lokalhistorie opfattes på universiteterne. Dette gøres ved ”at tage pulsen” på forskellige medier, såsom tidsskrifter og allerede udgivne specialer. Tidsskriftet jeg har valgt at arbejde med er ”Fortid og Nutid”, som er talerøret for Dansk Historisk Fællesforening, en forening, der repræsenterer næsten alle – hvis ikke alle – lokalhistoriske museer, arkiver, foreninger og sammenslutninger i Danmark. Og i et mindre format ”Småtryk – Lokalhistorisk Afdeling” fra den tidligere Lokalhistorisk Afdeling ved Københavns universitet. Det skal nævnes, at Knud Prange var redaktør af ”Småtryk”, ligesom han også var det af ”Fortid og Nutid”. Tidsskriftet ”Fortid og Nutid” bedømmes derfor til at afspejle hvordan lokalhistorie har det og opfattes af dem, der arbejder med det til daglig, da det er talerøret for disse. Specialerne fra landets universiteter vil forhåbentlig afspejle hvordan lokalhistorie opfattes på universiteterne og, ikke mindst, hvordan den bruges og til hvilket formål.

Til en undersøgelse af denne art, med de krav, der stilles til den og med de restriktioner, der ligeledes påhviler den, er det yderst givtigt at have en formodning, en hypotese at arbejde ud fra. ”Hvad er lokalhistorie” kan besvares på uendelig mange måder mange af dem afhængig af, hvilket udgangspunkt man tager. Jeg har to udgangspunkter i forhold til lokalhistorie, som begge vil blive synlige i specialet. Jeg vil ikke på noget tidspunkt fastholde, at de er korrekte, men vil afprøve dem overfor de synspunkter, tidsskriftet og specialerne fremkommer med.

Mine udgangspunkter er følgende: Lokalhistorie som Leicester-skolen opfatter den. Jeg giver en mere grundig forklaring på Leicester-skolen senere, men vil her fremhæve det specielle ved den, som efter min mening påkalder sig opmærksomhed. Leicester-skolen opererer med lokalhistorie som en helhed af mange dele, der *kan* være i samspil med en større historie – rigshistorien. Med andre ord at lokalhistorie kan bedrives professionelt og fremkomme med resultater, der ikke er af betydning for nogen større historie, uden dog på noget tidspunkt at miste i værdi på grund af det. Lokalhistorie for lokalhistoriens egen skyld kunne man sige.

Mit andet udgangspunkt er som sådan en videretænkning af Leicester-skolen. For selvom skolen fastholder, at lokalhistorie og rigshistorie er to helheder, der *kan* spille sammen, men ikke nødvendigvis behøver at gøre det hele tiden, så fastholder skolen en opdeling af de to. I mit andet udgangspunkt vedkender jeg mig, at en sådan opdeling, en sådan fordeling af prædikater, er menneskeskabt eller rettere forsker skabt. Det er en skabt virkelighed, men ikke en levet virkelighed og heller ikke en historisk virkelighed. For de individer, der har levet historien, har det vel som udgangspunkt ikke været afgørende om deres liv og handlinger var af betydning for det lokale eller for riget. Det oplevede var af betydning for dem selv. Derfor ser jeg dette udgangspunkt som

historie for historiens egen skyld. Ikke et stykke forskning bedrevet for at kaste lys over lokalhistorie eller rigshistorie eller kvindehistorie osv., men et stykke forskning bedrevet for at kaste lys over et stykke historie. Med betydning for de individer, der oplevede den, og dermed for en samlet forståelse af tiden, der var. En samlet forståelse, der ikke er afhængig af forskellige prædikater. Jeg vedkender mig dog, at prædikaterne har et formål og i sig selv *kan* skabe et stykke historie. Formålet er overskuelighed, en nødvendighed i arbejdet med historie, da den favner så bredt og så dybt. At prædikaterne selv kan skabe historie, afspejler sig i diverse erkendelsesmæssige diskussioner, som har fundet sted om alle mulige indgangsvinkler. Lokalhistorie har bestemt ikke holdt sig tilbage her, men jeg kan også eksempelvis nævne mikrohistorie, marxistisk inspireret historie osv.

2.0 Lokalhistoriske tilbøjeligheder og brugen af disse:

Hvad er lokalhistorie, og hvad skal vi med den? Jeg er ikke den første, der har stillet netop disse spørgsmål og bliver nok heller ikke den sidste. Lokalhistorie er på mange måder en ”løjerlig fisk”.

Et præcist svar på, hvad lokalhistorie er for noget, kan variere alt afhængig af ens teoretiske og metodiske ståsted, noget der efterfølgende påvirker, hvorledes man bruger lokalhistorien.

Men problematikken kan også vendes om, således at brugen af lokalhistorie dikterer definitionen af lokalhistorie. Her er det således brugeren og forfatteren, der spiller en aktiv rolle i opfattelsen af lokalhistorie. Vagn Dybdahl¹¹ skrev i en artikel fra 1972 om lokalhistorie ganske rammende at:

”Skriver præsidenten for Vestre Landsret om rettens historie, så er det retshistorie; men skriver den gamle folketingsmand om Socialdemokratiets historie i Randers, så er det lokalhistorie. Hvis emnet er et københavnsk dampskibsrederi, så er det enten Danmarks historie eller økonomisk historie, er emnet i stedet skudehandelen mellem Vendsyssel og Sørlandet, så er det lokalhistorie.”¹²

Brugen og brugeren – som her også er forfatteren – er altså bestemmende for, om et stykke historie er rigshistorie eller lokalhistorie. Eller sagt på en anden måde, hvis et stykke historie bedømmes til at kunne bruges til belysningen af rigets/nationens historie, så er det rigshistorie, og hvis det bedømmes til ikke at være umiddelbart belysende, så er det lokalhistorie. Det interessante er, at det historiske materiale ikke selv deler på denne måde, men at opdeling bestemmes af et udefrakommende element, nemlig os der bruger historien.

En sådan tilgang forklares typisk med henvisning til en eller anden teori. Mikro- makrohistorie¹³ er en af disse, hvor man mener at kunne belyse rigshistorien – makrohistorien – gennem studier af noget mere lokalt, noget mere afgrænset. Man mener med andre ord, at det lokale – det mikroskopiske – siger noget om det nationale/riget, det makroskopiske. Her tillægges det lokale kun betydning i forhold til rigshistorien. En anden tilgang kunne være den, der prædikes ved Leicester Universitet¹⁴ i England. Her har det lokale en betydning i sig selv, som *kan* være betydende for rigshistorien også. Lokalhistorien får her en helt anden rolle end den, vi typisk giver den.

Lokalhistorien bliver her bestemmende for sig selv med indflydelse på historien omkring den og betragtes ikke kun som et redskab.

¹¹ Vagn Dybdahl (1922-2001) cand.mag., rigsarkivar fra 1979-1992. Vagn Dybdahl var ligesom sin forgænger Hvidtfeldt dybt involveret i lokalhistorie og var selv redaktør for tidsskriftet ”Jyske Samlinger” fra 1947-1979. Dybdahl var ligeledes involveret i forskningens udvikling og var fra 1972 medlem af Statens Humanistiske Forskningsråd og 1977 næstformand for Planlægningsrådet for Forskning.

¹² Dybdahl (1972) p. 513

¹³ Forklares under afsnittet ”Lokalhistorie og forholdet til mikrohistorie”

¹⁴ Forklares under afsnittet ”Lokalhistorie for sin egen skyld”

Diskussionen om lokalhistorie for sin egen eller rigshistoriens skyld er ikke ny. I den fornævnte artikel fra 1972 foreslog Vagn Dybdahl endda at "lokalhistorie" skulle afskaffes, og den mere afgrænsende betegnelse "lokalitetshistorie" skulle tage dets plads. Dybdahl mente ikke, at begrebet "lokalhistorie" gav nogen mening længere, specielt ikke når vi medtænker bindestregshistoriernes indtog.¹⁵ Mikrohistorie og lokalitetshistorie var begge begreber, der kunne forklares og forsvares, hvorimod lokalhistorie, den gang som nu, er en mere vag størrelse som ingen rigtig kunne få hold på. Bemærk dog, at dette kun er gældende, hvis brugen af lokalhistorie dikterer, hvad lokalhistorie er.

Omvendt, hvis lokalhistorie dikterede brugen, så bliver problematikken afhængig af en definition. En definition, der afgrænser, hvad lokalhistorie er. I "Gads Historie leksikon" defineres lokalhistorie således:

"...betegnelsen for den historieskrivning og -forskning, der har det lokale nærmiljø som omdrejningspunkt, og som for en betydelig dels vedkommende dyrkes med udgangspunkt i lokalhistoriske foreninger og arkiver."¹⁶

Det "lokale nærmiljø" er altså det bestemmende. Desværre er der en del andre historiebetegnelser, der arbejder med det samme, hvormed en differentiering bliver vanskelig. Desuden viser ovenstående citat fra Dybdahl med tydelighed problemet med en sådan definition, medmindre vi tager fat i den sidste del af definitionen, nemlig at udøveren har rødder i en lokalhistorisk forening eller et arkiv. Dette medfører dog det problem, at lokalhistorie således bliver forbeholdt en udvalgt skare, hvilket er en yderst uholdbar situation. Derfor giver det da også mere mening at se på, hvorledes lokale kilder og historier bruges, da brugen vil afsløre en holdning hos brugeren.

¹⁵ Jf. Dybdahl (1972) pp. 514-515

¹⁶ Moring (2004) p. 397 (BEJ)

2.1 Lokalhistorie for rigshistoriens skyld:

En almindelig måde at bearbejde historisk materiale på har været at sætte det i relation til en rigshistorie – en ”større” historie. Mere udbredt har det endda været at bedrive nationalhistorie, således at nation(en) har været genstandsområdet. Dette har betydet forskellige opfattelser af det selv samme historiske materiale. Et eksempel kunne være historisk materiale om Norge. Norske historikere har behandlet dette ud fra en nidkær national interesse. Fra dansk side har man nærmest ikke beskæftiget sig med materialet, selvom Norge var en del af Danmark i flere hundrede år¹⁷. Et andet – og måske bedre eksempel – er Alsace-regionen i Frankrig. Franske og tyske historikere har ikke det samme billede af denne region, på trods af, at de arbejder med stort set det samme historiske materiale.

Dette er selvfølgelig sammenhængende med historiefagets tilknytning til nationen og riget. En tilknytning, der heldigvis har ændret sig meget over årene.

Synet på historien og dens tilknytning til nationen og riget har dog på mange punkter haft svært ved at ændre sig. Historisk materiale anskues (stadig) mange gange i forhold til den udvikling, der *har været*, man anskuer et historisk materiale og sætter det ind i den historiske sammenhæng som den *blev*, men ikke som den *var* (og dermed *kunne blive*). Stadig i dag arbejdes der med historisk materiale ud fra forestillingen om, at den efterfølgende udvikling var en givet ting. I stedet for at sætte det historiske materiale i forhold til sin egen tid – en tid hvor udviklingen ikke var givet på forhånd, en tid hvor muligheder var til stede, muligheder der *kunne* have givet en anden udvikling. Udviklingen som den *har været*, er ikke en given ting, på samme måde som vi i dag ikke kan betragte den eller hin fremtidige udvikling som gives. I udviklingen ligger også et opgør med netop rigshistorien, et opgør, der har fundet sted mange steder i verden. Et skifte fra tankegangen om, at sådan *måtte* udviklingen være, til den videnskabssteoretiske tilgang at udviklingen *blev* som den blev ud fra en række kausale overvejelser, nogle gange ud fra en række tilfælde. Tilfælde, som ikke på nogen måde kunne forudses på det daværende tidspunkt. Et af de berømmeligste opgør, hvorefter historien skulle minutiøst gennemgås, må siges at være det franskmændene Lucien Febvre og Marc Bloch startede. De grundlagde i 1928 tidsskriftet ”Annales d’histoire économique et sociale”, der blev den franske Annales- traditions talerør.¹⁸ Annales-traditionen er blevet udviklet betydeligt siden 1928 og er i dag ganske omfattende. Jeg nævner specifikt Annales- traditionen, da denne opererer med en historie, hvor de små historier tilsammen danner et hele - totalhistorie. Dette hele

¹⁷ Dette har dog ændret sig de sidste par år og blandt andet firebinds værket ”Danmark-Norge 1380-1814” (1997-1998) har været med til at sætte skub i denne proces.

¹⁸ Jf. Burke (1990) pp. 1-5

har tidligere været at betragte som et stort og samlende hele – en slags rigshistorie eller verdenshistorie.¹⁹ Og det er netop på dette punkt at Annales-traditionen kan sættes i forbindelse med lokalhistorie. Annales-forskeren bedriver nemlig meget lokalhistorie, dog uden at kalde det for dette.²⁰ Simpelthen fordi Annales- traditionen anser brugen af al historie på lige fod og bearbejder det med samme formål. Indstilling er, at al historie er relevant netop i forhold til noget andet – et stort historisk hele– hvorved en inddeling i lokalhistorie og rigshistorie, og noget helt tredje som sådan er formålsløst, dette er vigtigt at præcisere.²¹

En anden arbejdsmetode er mikrohistoriske undersøgelser, hvor det lokale eller det mikroskopiske undersøges ud fra forestillingen om, at en næranalyse kan give svar på større spørgsmål. Lokale kilder bruges således i forhold til noget andet og ikke i sin egen ret. I begge eksempler bliver det derfor brugen og arbejdet med kilderne, der er bestemmende for, hvorledes historie opfattes. Og bemærkelsesværdig nok så synes begge tilgange at mene, at de brugte kilder ikke er lokalhistorie. Kun de ”ikke brugte” kilder vil de betegne som lokalhistoriske (de kilder, som annales-forskeren trods alt finder ikke egnede).

¹⁹ Jf. Ibid., – The Age of Braudel pp. 32-64

²⁰ Jf. Windfeld Lund (1981) p. 21

²¹ Jf. Windfeld Lund (1981) pp. 22-24 & Bruke (1990) pp. 1-5

2.2 Lokalhistorie for sin egen skyld:

Jeg nævnte, at man på universitet i Leicester i England anskuer lokalhistorie som et stykke historie, der har betydning i sig selv. Denne anskuelse er efterhånden blevet så udbredt, at det har dannet skole, Leicester-skolen kaldes den. Skolen har en anderledes tilgang til kilder, end man normalt ser. Normalt arbejder en forsker ud fra en teori eller problemstilling, som kilderne udspørges fra – det er således brugen af kilderne, der er bestemmende for hvilket historiske felt, der arbejdes indenfor. For Leicester-skolen er det ikke brugen af kilderne, der bestemmer arbejdsfeltet. For Leicester-skolen er det afkodningen af kilderne med et lokalt sigte, der har betydning. Kildernes lokale tilknytning udnyttes således til at frembringe et så bredt som muligt billede af en given lokalitet eller et lignende lokalhistorisk emne. Leicester-skolen er dermed ikke en teori, hvormed kilder bruges til at påvise et eller andet, men en måde (eller teori) at arbejde på, hvor kilderne selv bestemmer, hvad de kan påvise, dog med et lokalhistorisk sigte. Det er vigtigt at understrege, at Leicester-skolen ikke betragter lokalhistorie som sammenhørende med righistorie, de to er ikke afhængige af hinanden, og de to kan derfor udfolde sig uafhængigt af hinanden.

Leicester-skolen tager sin begyndelse i England med selvransagelse og med professor H.P.R. Finberg. Finberg blev i 1952 den nyudnævnte ansvarlige for det lokalhistoriske departement (oprettet i 1947) og senere professor ved Leicester Universitet. Finbergs arbejde rettede sig målbevidst mod en videnskabeliggørelse af lokalhistorie samt en erkendelse af lokalhistorisk forsknings betydning i sig selv. I denne sammenhæng rettede han flere angreb mod de daværende og tidligere engelske lokalhistorikere. Hans største anke er blevet refereret tidligere, men tåler godt en gentagelse:

”We don’t know what we mean by local history, and we don’t care; but we mean to go on with it”²²

Således karakteriserede han holdningen til lokalhistorie hos dens udøvere. Og som han selv påpeger, så afkræver sådan en holdning beundring – at udøve lokalhistorie for sin egen skyld med intet andet mål end at gøre dette, fortjener en vis anerkendelse. Men som Finberg påpegede dengang, og som stadig gælder, så er det ikke helt nok. Måden den udøves på er lige så vigtig, og er noget, der bekymrede Finberg en hel del.²³ Både fordi han mente at lokalhistorisk forskning havde meget mere at byde på, og fordi de daværende lokalhistoriske værker, på trods af en

²² Finberg (1967) p. vii

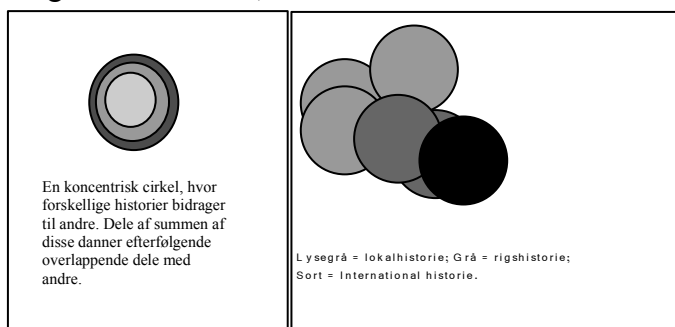
²³ Jf. Prange (1981) p.8 & Finberg (1967) pp. Vii-ix

beundringsværdig iver, ikke var særlig gode. De var på mange måder ganske ubrugelige. Noget Finberg sammenkoblede med manglende forståelse, for hvad lokalhistorie er (eller kunne være). Hans største anke blev således også hans største indsatsområde.

Finberg ønskede at give lokalhistorikerne et (for)mål med lokalhistorie/lokalhistorisk forskning.

Finbergs drøm eller måde at takle lokalhistorisk forskning på var forholdsvis ny i 1950'erne. På dette tidspunkt anså mange lokalhistorie for at være andenrangshistorie, noget man beskæftigede sig med som øvelse, eller fordi man ikke havde evnerne til noget større, eller som et led i en rigshistorisk undersøgelse – og kun på det plan havde lokalhistorie egentlig værdi.

Finberg introducerede tanken om lokalhistorie som led i et koncentrisk syn på historie (se nedenstående tegning). Det skal understreges, at Finberg kun arbejdede ud fra lokalhistorie, og derfor er teorien da også tilpasset dette. At benytte koncentriske cirkler som referencepunkt eller model giver et godt visuelt billede af, hvorledes Leicester tankegangen skal opfattes. Hver cirkel er et historisk element for sig selv; fx lokalhistorie og rigshistorie, der ikke dækker over de samme historier. Tværtimod overlapper de kun til dels hinanden. På samme måde anses verdens forskellige rigshistorier for, at indgå i en større international historie. Rigshistorie er således sammenstykket af forskellige lokalhistorier, mens international historie er sammenfattet af forskellige rigshistorier.²⁴

Leicester-skolens tilgang til lokalhistorie var også den drivende kraft bagved Lokalhistorisk afdeling herhjemme. Lederen, Knud Prange, var i mange år desuden redaktør af tidsskriftet ”Fortid og Nutid”, der primært henvender sig til lokalhistoriske institutioner og lokalhistoriske interesserede – uden dog at være begrænset til dem. Derved kan man sige, at Leicester-skolens lære har haft gode forhold for udbredelse herhjemme.

For skolen er lokalhistorie historie om det lokale, det nære. Det være sig en lokalitets hele historiske forløb eller et udpluk heraf. Man kan, for at bruge Vagn Dybdahls udtryk, godt kalde det lokalitetshistorie, men så får man ikke det hele med. For det er lokalitetshistorie, men det er et

²⁴ Jf. Finberg (1967) pp. 57-60 & Prange (1989) pp. 41-42

stykke historie, der udforskes i sin egen ret uden skelen til betydningen *af den* en større historie – rigshistoriens påvirkning afvises ikke, men den fremstilles heller ikke som det primære. Det er de koncentriske cirkler i spil, hver cirkel har sin egen historie, sin egen betydningsfulde historie, hvor også de menneskelige aktøres forskellige roller alle er medvirkende til skabelsen af den fælles historie.²⁵ Understregningen af dette er sammenhængende med Finbergs oprindelige protest. Engelsk lokalhistorie fra hans tid kunne meget nemt karakteriseres som godsejerhistorie, hvor godsernes historie blev fortalt uden skelen til de omkringliggende landsbysamfund og påvirkningen derfra.

²⁵ Jf. Ibid.,

2.3 Lokalhistorie og forholdet til mikrohistorie:

Dette afsnit er inspireret af Steen Buscks²⁶ artikel ”Mikrohistorie og lokalhistorier”, som blev bragt i ”Den Jyske Historiker” nr. 85, aug. 1999.

I artiklen behandler Busck mikrohistorie og dets forhold til lokalhistorie, samt andre interessante pointer. Det er én af disse, der har inspireret dette afsnit, samt behandlingen af mikrohistorie. Hvad der senere vil blive illustreret, så spiller mikrohistorie en betydning for forståelsen af lokalhistorie, derfor finder jeg det givtigt at bruge et par ord på det.

Mikrohistorie er det kulturelle individs historie, til forskel fra makrohistorie, der behandler de kulturelle samfunds historie ud fra et ønske om at klassificere og bedrive årsagsforklaring.²⁷

Mikrohistorien forsøger at fremhæve det typiske individ i et samfund. Målet er at afkode det ”levede liv” som det var, at tyde og forstå det.²⁸ Dette gøres ved at afdække en lille mikroskopisk del af et kildemateriale og analysere det miniøst, for derved at kunne sige noget repræsentativt for det (overordnede) samfund, som kildematerialet har været en del af.²⁹

Dette adskiller sig fra lokalhistorie ved netop at være repræsentativt, eller som Busck siger det, ved at *prøve* at være repræsentativ. Lokalhistorie, som fremlagt af Busck, er netop ikke repræsentativ, da ren lokalhistorie inddrager alle kilder om et givet afgrænsede område, behandler dem, og fremstiller dem som fortællingen om netop det afgrænsede område. Der gøres umiddelbart ikke forsøg på at postulere at dette er repræsentativt for andre afgrænsede områder.³⁰ Og det er netop Buscks behandling af repræsentation, der har inspireret dette afsnit.

Ifølge Busck har al historie et problem. For at have nogle sammenlignelige referencer med andre videnskaber, mest samfundsvidenskaberne, har historievidenskaben taget begrebet repræsentativitet til sig.³¹ Bemærk at begrebet kan bruges både om kilders repræsentative egenskab for den eller hin periode eller om et stykke forskningsmateriales repræsentative egenskaber over for afdækningen af samfundsrelaterede problemstillinger – det er det sidste Busck sigter imod, men han påpeger dobbeltbrugen af begrebet.

Problemet er ganske ligetil: for at en undersøgelse skal kunne bruges til noget og dermed have nogen gældende gennemslagskraft, må den sige noget om det samfund den er lavet til – en undersøgelse i middelalderen, viser noget om middelalderen. Undersøgelsen skal med andre ord

²⁶ Steen Busck er cand.mag. og for nuværende lektor ved Århus universitet. Busck er kendt for sin marxistisk tilgang til historiefaget og dets discipliner. Han er en flittig debattør i diverse aviser og tidsskrifter, samt kendt for sin til tider skarpe, men som regel oplysende, pen.

²⁷ Jf. Busck (1999) p. 53

²⁸ Jf. Egholm (1999) pp. 20-25 & Busck (1999) p. 53

²⁹ Jf. Egholm (1999) pp. 27-28

³⁰ Jf. Busck (1999) pp. 52-53

³¹ Jf. Ibid., pp. 58-59

repræsentere en virkelighed, der er gældende for hele samfundet. Problemet for historievidenskaben er, at vi godt ved at en undersøgelse i middelalderen ikke er gældende for hele middelalderen. En historikers arbejde kan kun blive så dybtgående som vedkommendes kilder tillader. En historiker er dermed afhængig af kildernes repræsentativitet, dette er ikke noget nyt, det ved vi godt. Men ifølge Busck er det i virkeligheden et problem, hvis vi vil sammenligne vores videnskab med andres. I forhold til lokalhistorie bliver det endnu mere problematisk, da lokalhistorie som beskrevet ovenfor, kun behandler et afgrænset område. Derfor vil værdien også – i de fleste tilfælde – være begrænset hertil. Og et stykke historie – lokalhistorie eller rigshistorie – der ikke fortæller noget om samfundet, er værdiløst ifølge Busck.³² Han siger det således, og jeg vælger at gengive hele afsnittet:

”Man kan, som flere professionelle lokalhistorikere gør, søge at omgå repræsentativitetsproblemet ved at hævde, at den lokalhistoriske undersøgelse er en undersøgelse i sin egen ret og ikke bare en byggesten til rigshistorien [Leicester skolen og Prange]. Rigshistorie er jo, når det kommer til stykket, selv lokalhistorie blot med en anden og større lokal afgrænsning. Men synspunktet holder efter min bedste overbevisning ikke. Man kan lade et lokalstudie stå uden direkte at forholde det til bestemte strukturer og linier i det større samfunds udvikling og drøfte dets repræsentativitet. Men man kan ikke for skatteydernes penge gennemføre undersøgelser, der kun har til formål at belyse en lille lokalitets historie for dens egen skyld. I en eller anden udstrækning må formålet med det videnskabelige lokalstudie være at belyse det større samfunds udvikling, og i samme grad som dette er tilfældet, melder repræsentativitetsproblemet sig.”³³

Det, der er gældende for Busck, er samfundets relation til en given videnskabelig undersøgelse. Ikke en hvilken som helst undersøgelse, men en undersøgelse, der er udarbejdet for samfundets midler, af samfundets uddannede videnskabsfolk.

Mikrohistorie kunne have været løsningen, men grundet de repræsentative problemer kilder stiller os overfor, så bliver en mikrohistorisk undersøgelse ikke dækkende nok til at opfylde det repræsentative behov – langt fra faktisk.

Busck har en pointe, når han fremhæver, at historie ikke bare kan laves for sin egen skyld, hvis vi medregner, at det stykke historie er betalt af nogen med en forventning. Men det er ikke et synspunkt, jeg kan støtte helt op om, da det ikke er unormalt at finde lokalhistoriske værker bestilt og betalt af lokale støttere. De er ikke interesserede i at se store paralleller til rigshistorien, men ønsker kun deres egen lokalitets historie repræsenteret. Om det kan bruges til noget eller ej er desuden noget, der er svært at afgøre. Historien er fyldt af eksempler på værker, hvis betydning først er kommet for en dag flere år efter deres tilblivelse. Men alt andet lige har Busck præsenteret mig for en måde at anskue lokalhistorie på samt afdækket et meget væsentlig problem for

³² Jf. Ibid., pp. 58-59

³³ Ibid., p. 59

mikrohistorie.

2.0.1 Lokalhistorie – rigshistorie, historie for sig selv og mikrohistorie

Det interessante ved Leicester-skolen og tanken om, at lokalhistorie har værdi i sig selv, er netop, at lokalhistorien ikke skal bruges til noget andet. Den skal udelukkende bruges til at fortælle om sit eget meget afgrænsede område. Stort set alle andre tilgange forudsætter, at lokalhistorie skal bruges til noget andet eller understøtte noget andet.

Den holding, at lokalhistorie kun skal repræsentere sig selv, er i direkte modsætningen til Buscks repræsentativitetskrav. Derfor kan det simpelthen ikke være historie, mener han. Jeg argumenterede imod det tidligere, og set ud fra Buscks egen forestilling om samfundsværdi mener jeg faktisk ikke, at det er et problem. For Busck er samfundet lig med nationen. Det må det være, for ellers ville han erkende at en lokalt afgrænset gruppering også er et samfund. Dermed får lokalhistorie værdi for samfundet, bare ikke det samfund, som kan defineres som nationen. Busck tager som sådan højde for dette i og med at han netop sætter rigshistorie lig med lokalhistorie i forhold til verdenshistorien. Dette skal understrege hans pointe om repræsentationsproblemet – at intet faktisk kan siges at være repræsentativt for noget andet i historie, da der ikke findes lovmæssigheder i videnskaben. Det kan man så vælge at se som et problem eller ikke. Leicester-skolen ser det ikke som et problem, men faktisk mere som en – den eneste – lovmæssighed i historie, at der netop ikke er nogen repræsentativitet, hvormed lokalhistoriske studier bliver absolut nødvendige for at sige noget som helst om noget. Annales-læren fastholdt på sin vis lidt det samme: at summen af alle delene danner et samlet hele. Leicester-skolen mener dog, at nogle af disse dele ikke er nødvendige for at danne et samlet hele, men kun har en værdi for sig selv.

I forhold til en rigshistorisk opfattelse befinder brydningspunktet med Leicester-skolen sig i opfattelsen og rangdelingen. Brydningspunkterne forhindrer dermed ikke udarbejdelsen af hverken det ene eller det andet. En større diskussion kan komme bagefter, men selve det historiske arbejde kan godt udføres uden specifik skelen til, om det er enkeltstående lokalhistorie eller understøttende lokalhistorie, man bedriver. Buscks repræsentativitetsproblem umuliggør i princippet al historisk forskning. Problemet løses ved, at historikere forestiller sig at deres arbejde har repræsentativ værdi, hvilket Busck også påpeger, men hvad der egentlig er et problem, da dette kan (og har) ført til forkerte dragede konklusioner. Leicester-skolens udlægning af historie som koncentriske cirkler giver dermed muligheden for at bedrive ikke-repræsentativ historie. På sin vis et opgør med samfundsvidenskabens indvirkning på historievidenskaben.

3.0 Undersøgelse af specialer:

At der findes utallige tilbøjeligheder og metoder, hvormed historie kan bedrives, er indlysende. I det overstående har jeg fremhævet tre, hvor brugen af lokalhistorisk kildemateriale samt opfattelsen af det har været det styrende. I det følgende har jeg forsøgt at omsætte dette til praksis. Jeg har udtaget 2 specialer fra hvert af de danske universiteter og set på, hvordan de har brugt lokalhistorisk kildemateriale. Jeg har samtidig forsøgt at danne mig et billede af, hvordan der vejledes i lokalhistorisk kildemateriale af de forskellige vejledere på de forskellige universiteter. Som værktøjer til dette har jeg benyttet mig af de kendetegn, som jeg mener, at rigshistorie og historie for sig selv har. Mere specifikt om forfatteren har tendens til at anskue lokalhistorie som et hjælpemiddel til forståelsen af noget større – rigshistorien eller lignede – eller om forfatteren har anskuet det lokalhistoriske element som en værdi i sig selv. Det har i praksis betydet, at jeg har hæftet mig ved specialeforfatterens brug af kilder i sammenhæng med problemformuleringen samt vedkommendes præsentation af disse. Herudover har specialets opbygning haft en indvirkning, da en meget stram opbygning vidner om en strukturbaseret tilgang med et fast forestillet mål. En mere løs opbygning vidner om et speciale, hvor kilderne har bestemt retningen – med problemformuleringen som ledestjerne – med et løst forestillet mål. Det er min påstand, at et fast forestillet mål bevirker, at kilderne skal bruges til at belyse et højere formål – for rigshistoriens skyld – hvor et løst forestillet mål giver kilderne lov til at fremstille sig selv – for deres egen skyld. Bemærk, at kilder, der får lov at udfolde sig, ikke nødvendigvis betyder at specialet kan betegnes som lokalhistorisk. Dog har jeg bestræbt mig på kun at udvælge specialer med lokalhistoriske overvejelser.

Dette afspejler sig også i specialets anvendelighed. Og her mener jeg, om specialeforfatteren har tænkt specialet som en del af noget større, hvormed dette ”større” vil afspejle sig i specialet. Det kunne f.eks. være rigshistorien. Har specialeforfatteren ikke tænkt specialet som en del af noget, men derimod som et fritstående stykke arbejde, vil kilderne også have fået mere plads at udfolde sig på.

Den overstående fremgangsmåde burde med andre ord afspejle en bagvedliggende holdning eller kultur, som ikke kun afspejler, hvad den specialstuderende mener, men også hvad vejlederen mener. At føre tråden tilbage til selve Universitet bliver for dristigt, da alle universiteter indeholder stort set alle synspunkter på forskellige niveauer udlevet af og i forskellige grupperinger. Et speciale afspejler dermed, hvor den specialstuderende har færdes og optaget fremgangsmåder og holdninger fra. Det jeg her giver udtryk for er at en specialstuderende har gennemgået en socialiseringsproces,

hvormed en række normer og værdier fra forskellige fagkulturer har rodfæstet sig.³⁴ Og det er disse, som jeg mener, finder deres udtryk i de forskellige specialer.

Efter en præsentation af de forskellige specialer vil jeg under en sammenfatning afstikke de overvejende tendenser for specialerne samt fremhæve holdningerne til lokalhistorie. Jeg vil påstå, at tendenserne og holdningerne vil give svar i retningen af, hvad lokalhistorie er, samt hvorledes det bruges.

Hertil er det dog nødvendig at knytte en bemærkning. Selvom jeg specifikt har søgt efter og udtaget lokalhistoriske specialer, har dette ikke været lige muligt på alle universiteterne. Simpelthen fordi der ikke har forelagt et specifikt lokalhistorisk specialemateriale af tilstrækkelig brugbarhed. eller fordi universitetets tilgang til emnet er struktureret på en måde, så det lokalhistoriske ikke specifikt fremhæves, hvilket også er sammenhængende med de forskellige vejleders opfattelse af lokalhistorie.

Inden jeg vil begynde på denne undersøgelse, vil jeg gerne fremhæve et alternativ, hvormed man kunne have undersøgt lidt af de samme tendenser: Byhistorier, nærmere betegnet byhistorier fra og om universitetsbyerne. Den bagvedliggende tanke er, at byhistorie egentlig er et andet begreb for lokalhistorie, det er bare afgrænset yderligere, og genstandsfeltet er tydeliggjort i selve begrebet. Der findes adskillige byhistorier fra hver af universitetsbyerne, og de har alle det tilfælles, at de skal fortælle en lokalhistorie om noget, der samtidig er rigshistorie – hvorved et gnidningspunkt kan opstå. Alle universitetsbyerne er jo gamle magtfulde centre i rigshistorien: Aalborg som hovedbyen for hele Nordjylland og skueplads for nogle af de betydningsfulde kampe i Grevens Fejde, den sidste borgerkrig i flere hundrede år. Århus som et økonomisk center og efter Grevens Fejde Jyllands hovedby. Odense som tidligere residens for kronprinsen og kirkeligt magtcenter. Roskilde som Danmarks administrative, kirkelige og vigtigste by helt op til Reformationen og endelig København, byen som blev rigets hovedstad med et indbyggertal, der kunne måle sig med det samlede antal indbyggere i hele Jylland og Norge tilsammen. De danske universitetsbyer er Danmarks hovedbyer. Derfor bliver det også svært at adskille lokalhistorie fra rigshistorie, når historien skal fortælles. Mange af byhistorierne afgrænser sig oven i købet til kun at fortælle om byens storhedstid. Således karakteres Odense – ”Fra boplads til bispeby, Odense til 1559”³⁵ – og Roskilde – ”Roskilde bys historie – tiden indtil 1536”³⁶ – i værker, hvis periode afgrænsning løber frem til Reformationen, afslutningen på byernes storhedstid. Til forskel kan fremhæves værker om Århus, som lægger mest vægt på den senere historie, da det er her, byen vinder frem eks: ”Århus –

³⁴ Jf. Jensen (2003) pp. 162-163

³⁵ Thrane m.fl. (1982)

³⁶ Birkebæk m.fl. (1992)

Byens historie”³⁷, der er i 4 bind, som inddeler sig i perioderne ”Til 1720”, ”1720-1870”, ”1870-1945” og ”1945-1995” hvoraf det sidste kom først. Hele den tidligere historie frem til 1720 er således samlet i ét bind, men de sidste 275 år får hele tre bind at udfolde sig over. Således er der stor forskel på, hvad de forskellige byhistorier lægger vægt på i deres gennemgang af byens historie og hvordan de gør det. Eksempelvis fremstilles Roskilde byhistorie som delvis lokalhistorie og delvis rigshistorie.³⁸ Hovedvægten i denne byhistorie lægges på identitet og hvorledes den opfattes forskelligt fra hver generation, i forordet står der for eksempel:

”Det at opleve landets og byens historie – at mødes med fortiden, søge at forstå den og acceptere den som led i vor egen tilværelse – er en opgave, som ikke er løst én gang for alle, men som hvert slægtsled må løse for sig. Ligesom med skibe kan det i lokalhistorien med mellemrum være nødvendigt at få rette kompas.”³⁹

Det velkendte synspunkt ”hver generation sin historie” skinner igennem her. Det er desuden også tydeligt, at byhistorien opfattes som et stykke lokalhistorie.

³⁷ Gejl m.fl. (1995)

³⁸ Jf. Birkebæk m.fl. (1992) p. 13

³⁹ Ibid., p. 13

3.1 Fra Syddansk Universitet:

Forfatter: Sørensen, Troels List

Titel: Esbjergs befolkning og begyndelsen til en regional selvforståelse 1893-1909

Vejleder: Martin Rheinheimer⁴⁰

Skrevet: 2005

Baggrund for udvælgelse af netop dette speciale:

Specialet har et udpræget lokalhistorisk sigte, som det er interessant at følge hvordan forfatteren bearbejder.

Specialet omhandler Sydvestjyllands udvikling under industrialiseringen, med fokus på Esbjerg. Problemformuleringen lyder: *Hvorledes opstod en regional selvforståelse i Esbjerg, gennem moderniseringen af det sydvestjyske samfund 1893-1909?*

Sørensen lægger vægt på opfattelsen af tider, steder og begreber. Udviklingen forsøges sammenlignet med udviklingen i USA, da forfatteren mener at kunne påvise et sammenfald i befolkningsmønstret.

Sørensen lægger desuden vægt på, hvorledes esbjergenserne kom til at opfatte dem selv og deres by i dette nye samfund, som industrialiseringen skabte. Specialet omhandler altså derfor også en søgen efter identitet og selvforståelse.⁴¹

Sørensen opdeler sit speciale i enheder hver med sin egen konklusion. Det hele samles sammen til sidst. Identitet og selvforståelsen søges påvist i forbindelse med det nationale – en national følelse. Kilderne behandles ikke af Sørensen for deres lokalhistoriske værdi, men sættes hele tiden i relation til rigshistorien.

Sørensen har et interessant kapitel om kilder og metode, hvori han argumenter for sit kildevalg og sit metodevalg. Han starter med at henvise til, at det er selvopfattelsen eller den regionale identitets forandring i Vestjylland han vil undersøge, og at kilderne derfor skal relatere til dette. Sørensen skriver om mulige kilder:

”I princippet kan et hvilket som helst skriftligt materiale afsløre noget om forfatterens særlige selvopfattelse og identitet, for i langt de fleste tilfælde vil personen på en eller anden måde forholde sig til andre personer, som han eller hun har en forbindelse til. ... De mange biografier, der er forfattet af personer, der har boet i Esbjerg,

⁴⁰ Professor i Maritim og regional historie 1500-1900. Har selv skrevet flere artikler om sydvestkysten og identitetsforståelsen i denne sammenhæng. Uddannet i Kiel og Thessaloniki, og virker som redaktør på flere Slesvig-holsteinske historiske og maritime tidsskrifter.

⁴¹ Jf. Sørensen (2005) pp. 4-5 & 10-11

kunne have været en god kilde, men i de fleste tilfælde har jeg dog fundet dem for subjektive til at være anvendelige.”⁴²

Her mener jeg helt klart at Sørensen udviser en fasttømret tankegang og en holdning, der er blevet forelagt ham gentagne gange. Han skriver videre som forsvar for, hvorfor han har forkastet de fleste biografier:

”[Mange biografier er] barndomserindringer. Disse erindringer fokuser meget på familielivet...[og] ser tingene på en langt mere nøgtern og mindre fordomsfuld måde, [derfor] kan de ikke rigtig berette noget om byens offentlige liv. Desværre er de jo alle skrevet mange år senere, og er derfor alt andet end samtidige kilder.”⁴³

Endnu engang ser jeg en klar opfattelse: For det er rigtigt at lokalhistoriske biografier fra slutningen af 1800- tallet og starten af 1900- tallet typisk forkastes med henvisning til deres ringe historiske værdi. De faktuelle informationer en sådan biografi viderebringer, ved vi godt skal understøttes fra anden side, for vi ved, at mange har direkte forkerte oplysninger. Noget af dette er lige præcis sammenhængende med at biografierne er skrevet flere år efter begivenhederne. Derfor dømmes de da også usikre, når de kommer til beskrivelser af begivenheder. Mange biografier vidner (som regel) om en selvopfattelse med udpræget vægt på forfatterens egen opfattelse og oplevelser – som sagtens kan stå direkte i modsætning til, hvad der faktisk skete.

Desværre for Sørensen arbejder han ikke direkte med faktuelle begivenheder eller objektive opfattelser, han ønsker at afdække en identitet og en selvopfattelse. Begge dele er noget, han mener, må være udpræget for den daværende kultur i Sydvestjylland. Derfor er det beklageligt, at han afviser et stykke lokalhistorisk kildemateriale med henvisning til de gængse begrundelser for, hvorfor man skal være varsom med at bruge dem. At Sørensen så har kunnet gøre dette, vidner om en vejleder, der er af samme holdning. Specielt hæfter jeg mig ved, at biografierne ”ikke rigtig beretter noget om byens offentlige liv” og at Sørensen ”dog [har] fundet dem for subjektive til at være anvendelige” på trods af at de ”afsløre noget om forfatterens særlige selvopfattelse og identitet...”. Biografierne beretter jo netop om identiteten og selvopfattelsen hos esbjergenserne, og er det da bydende nødvendigt, at de beretter noget om det offentlige liv i byen? Var det ikke esbjergensernes selvopfattelse, han ville finde? At biografierne er skrevet flere år efter, må da næsten betragtes som et plus. Fordi typisk vil det dårlige fremstå mindre dårligt og det gode mere godt. En samlende identitetsfølelse vil da derfor være mere genkendelig i en sådan biografi end en, der var skrevet, mens begivenhederne udfoldede sig. Den tidligere identitetsfølelse som

⁴² Ibid., p.17

⁴³ Ibid., p.17

biografierne viser udtryk for, er muligvis ikke helt korrekt, men den er gengivet sådan, som den huskes oplevet. Hvilket kunne have sagt meget om Esbjerg og esbjergenserne ud fra forfatterens perspektiv, som dog er bedre end slet ikke noget, blot man tager sine forbehold. Sørensen afvisning af biografier bliver endda mere slående, når man medtager dette:

”Da det imidlertid ikke er sandhedsværdien af den enkelte begivenhed, der er afgørende for tolkningen i mit tilfælde, men nærmere den form og sammenhæng, som udsagnene bliver udtrykt i, mener jeg, at dette i sammenhængen her er af mindre betydning. ... Det mest vanskelige er at afgøre, hvor repræsentativt et udsagn i det enkelte tilfælde kan være.”⁴⁴

Således forsvares brugen af lokale aviser som kilder. Hvilket efter min mening også kan siges om biografier. Jeg finder det ganske tydeligt at en forudindtaget stilling til kildernes anvendelighed har fundet sted. Og at denne stilling afspejler et syn på lokalhistorisk materiale, hvoraf noget accepteres som brugbart, mens andet forkastes. Vejlederens virke taget i betragtning finder jeg desuden denne holdning besynderlig, da han netop arbejder med identitet og dennes udfoldelse i det behandlede område. Den forklaring foreligger at vejleder kender til biografierne og ved, at de ganske simpelt ikke er brugbare, men så skal dette næves mere specifik end som gjort her. I Sørensen's speciale afvises biografierne's betydning i henhold til anvendeligheden i et arbejde, der skal bruges som relation til noget større – til rigshistorien.

Forfatter: Hansen, Heidi Bach

Titel: Gilderne mellem to øvrigheder. En undersøgelse af gilderne i Odense og Svendborg fra 1400-1550.

Vejleder: Lars Bisgaard⁴⁵

Skrevet: December 2001

Baggrunden for udvælgelsen af netop af dette speciale:

Specialet vidner om en tilgang, hvor der opereres med begreberne rigshistorie og lokalhistorie. Hansen bearbejder sit speciale ud fra begge, og bruger dem supplerende for hinanden.

Specialet har ikke en egentlig problemformulering, men Hansen gør det klart at det er gildernes

⁴⁴ Ibid., p. 21

⁴⁵ Lektor og ph.d og har gilder og lav som en af sine forskningsområder samt kirkelig forhold er værd at nævne. Har desuden i den forbindelse udgivet flere artikler om området og dets betydning samt medvirket eller forestået nogle af de toneangivende værker på området. En af hans artikler ”Gilder og drikkehorn i middelalderen” er desuden publiceret i Den jyske historiker nr. 85 med emneordet ”Mikrohistorie” – den samme, som Steen Busck publicerede sin artikel i. Dermed er det givet, at Mikrohistorie ikke er ukendt land for ham.

udvikling indenfor den opstillede tidsramme, der behandles. Specifikt ønsker Hansen at spore, hvorvidt der var en krise for gilderne eller ej, samt hvordan de stod i forhold til den verdslige og kirkelige øvrighed.

Hansen skildrer et ganske typisk billede af gilderne i forhold til lokalhistorien. Nemlig det, at lokalhistorikeren har begrænset sig til at indsamle kildemateriale og bevaret det for eftertiden, og kun sjældent har et lokalhistorisk værk medtaget noget om gilderne og kun ganske lidt når det har været tilfældet.⁴⁶ Dog findes der litteratur om gilderne i Odense og Svendborg (og Danmark) helt tilbage til 1689. De tidligere værker definerer forfatteren som rigshistoriske værker, da de indtager en mere national og kirkelig indgangsvinkel på gilderne.

Metodemæssigt arbejder Hansen repræsentativt. Hun fremhæver specifikt, at de to købstæder fungerer som case-studies, som hun efterfølgende ønsker at ”*generalisere og drage slutninger til en større helhed*” ud fra.⁴⁷ Hansen fremhæver flere af de to købstæders fællestræk såsom del af samme stift og landsdel og nævner desuden forskelle, såsom at Odense var en indlandsby og stiftsby, mens Svendborg var en handelsby og kystby. Hansen påpeger, at hendes ønske fra starten har været at undersøge alle købstæder på Fyn og deres forhold til gilderne, men at kildematerialets omfang har nødvendiggjort en reducere til to købstæder. Derfor er det også nærliggende at forstille sig, at den større helhed, Hansen henviser til, er Fyn og ikke nødvendigvis hele riget. Hansen omtaler ikke den større helhed specifikt, men antyder til sidst i sin konklusion, at samme undersøgelse for andre danske købstæder vil give et mere nuanceret billede af gilderne⁴⁸ – og antyder dermed, at den større helhed er riget. Dette er af interesse for mig, da en forestilling om den større helhed som Fyn vidner mere om en lokalhistorisk tilgang, end hvis den større helhed er riget. Mest taler dog for det sidste.

Med forfatterens metodeanvisninger og det ovenstående in mente er det tydeligt, at fremgangsmåden er repræsentativ, faktisk tæt på mikrohistorisk. Interessant er det, at Hansen ikke umiddelbart selv er klar over dette, hun gør sig i hvert fald ikke nogen overvejelser om det, men henviser (generelt) til Knut Kjeldstadlis ”Fortida er ikke hva den en gang var. En indføring i historiefaget”. Et værk som Steen Busck fremhæver som belærende om repræsentative metoder i sin artikel om mikrohistorie.⁴⁹ Der er derfor interessant, at Hansen ikke har nogen kommentar til mikrohistorie. Dette kan vidne om, at mikrohistoriske overvejelser og tanker ikke er udbredte på Syddansk universitet. Men det tror jeg nu ikke på, da specialets vejleder har skrevet artikler til en mikrohistorisk udgivelse (se note 45). Vejleder ikke bare kender til mikrohistorie, men praktiserer

⁴⁶ Hansen (2001) p. 10

⁴⁷ Ibid., p. 16

⁴⁸ Jf. Ibid., p. 88

⁴⁹ Jf. Busck (1999) p. 59

den også, hvilket gør de manglende mikrohistoriske overvejelser desto mere interessante.

3.1.1 Syddanske specialer – en opsummering:

De to specialer afspejler den samme fremgangsmåde, hvor en art case-studies danner grundlag for noget viden tilknyttet noget geografisk afgrænset, der stilles i relation til rigshistorie eller en større helhed, som Hansen fremfører det. Hansens speciale lægger sig tæt op ad en mikrohistorisk tilgang, mens Sørensen afspejler en mere traditionel akademisk lokalhistorisk tilgang. Sørensen sorterer sine kilder efter relevans og, synes jeg, efter forudindtagede holdninger.

Sammenfattende må siges, at den bagvedliggende holdning afspejler et syn på historie, hvor denne skal sige noget om et større hele. Ikke nødvendigvis et rigshistorisk hele, det kan også være et regionalt hele eller lignende.

3.2 Fra Københavns Universitet:

Forfatter: Jørgensen, B.K.

Titel: Magt, Position, Ære og Community⁵⁰ – En analyse af Ringsted købstad 1880-1905

Vejleder: Sidsel Eriksen⁵¹

Skrevet: Oktober 2001

Baggrund for udvælgelsen af netop dette speciale:

Specialets eget forord beskriver ganske godt baggrunden for at udvælge netop dette speciale:

”...speciale[t] er et forsøg på at skrive en anderledes og utraditionel byhistorie. I stedet for at bygge på konventionelle historiske fakta og undersøgelser af en bys udvikling med henblik på f.eks. udviklingsfaktorer, ... undersøges en bys interne sammenhænge og udvikling ud fra byens indbyggers egen opfattelse af deres umiddelbare omverden og medmennesker. Indgangsvinkelen er modsat traditionelt byhistorie små konfliktfyldte episoder fra lokalsamfundets hverdag, der gennem indgående analyse og diskussion bredes ud og viser noget om lokalsamfundets menneskers normer og indbyrdes relationer ud fra nøglebegreberne: Magt, position, ære og community. Det er således forventningen, at de små spor skal vise lokalsamfundets større sammenhænge.”⁵²

Interessant er det, at forfatteren delvist bedriver mikrohistorie – men med lokalhistorie som værende makrohistorien – og ”delvist” (mikro)lokalhistorie. Jeg har brugt anførelsestegn, da jeg mener, at Jørgensen bedriver lokalhistorie, men at Jørgensen selv mener, at hun bedriver mikrohistorie.⁵³ Specialet er tilrettelagt på sådan en måde, at de lokalhistoriske kilder får lov til at tale selv og dermed fortælle deres egen historie uden påvirkning fra ”konventionelle historiske fakta”.

Specialet har ingen kortfattet problemformulering, men benytter sig derimod af en række problemstillinger i tilknytning til de nævnte nøglebegreber. Specialet behandler nøglebegreberne i tre særskilte afsnit, først præsenteres magtrelationerne for Ringsted købstad (magt, position og ære), dernæst sammenkobles disse til samfundets (communities) magtrelationer for til sidst at analysere det indbyrdes magtforhold imellem de forskellige communities.

⁵⁰ ”Community” kan defineres på mange måde, desværre er forfatteren meget vag i sin definition – hun giver slet ingen – men udtrykket bruges typisk om en gruppe med ensartede karakteristika. Bemærk at denne gruppe ikke nødvendigvis behøver at være geografisk afgrænset – det er karakteristikaene der definerer. Jørgensens brug i dette speciale kan betyde dette, specielt hvis vi medtager hendes holdning til mikrohistorie, men det synes jeg ikke at kunne finde tilstrækkeligt belæg for. Derfor tolkes det som grupperinger i samfundet med indbyrdes magtrelationer.

⁵¹ Lektor og ph.d. Har arbejdet med sociale forhold og social sammenhængskraft samt lokale og mikrohistoriske problemstillinger. Har desuden arbejdet med lokale samfund både i form af stationsbyer, men også afholdssamfund.

⁵² Jørgensen (2001) forord.

⁵³ Jf. Ibid., pp.15-18; Kapitlet ”Den italienske og tyske mikrohistorie”

Som nævnt arbejder Jørgensen ikke med lokalhistorie, men med mikrohistorie. Forskellen mellem de to fastsætter forfatteren således i en fodnote:

”I lokalhistorie studeres historien for sin egen skyld, og ikke for at inddrage bredere perspektiver og samfundstræk. Lokalhistorien bedrives hovedsageligt af amatører, mens mikrohistorie udøves af professionelle historikere”⁵⁴

Forskellen mellem lokalhistorie og mikrohistorie er således ganske klar ifølge Jørgensen. Og det er grunden til, at Jørgensen ikke bedriver lokalhistorie også. Det er simpelthen ikke noget, en seriøs historiker beskæftiger sig med. Om mikrohistorie siger Jørgensen:

”Mikrohistorie, ikke at forveksle med lokalhistorie, er et forsøg på omgåelse af de relativistiske teorier gennem et skift fra makro- eller nationale perspektiver til en ”mikro”-afgrænsning af det geografiske rum. I forhold til traditionel historie skiller mikrohistorie sig noget forenklet ud på følgende måder: Der arbejdes med et anderledes kulturbegreb og mennesket/det enkelte individ er i centrum. Retningen bygger på en intensiv brug af kontekst og tolkning af mening af symboler, spor eller koder. Dertil bruges en forskningsafgrænsning i tid og rum, og marginale begivenheder eller personer udgør udgangs- eller omdrejningspunkter. Sluttelig lægges der vægt på en tæt, fortællende, kildenær formidling, hvor indlevelse og subjektiv fortolkning spiller en stor rolle.”⁵⁵

Identitet og kultur er dermed det Jørgensen søger efter. Noget, der skal findes ved intensiv brug af kilder og praktiske afgrænsninger for til slut at formidles i en subjektiv fortolkning. Med andre ord: historie skal bruges, og historie skal bruges i relation til vores nuværende samfund, hvilket vil sige at historie skal fortolkes. Lokalhistorie opfattes derimod som fortællingen af historie for fortællingens egen skyld og dermed ikke noget, en professionel historiker burde bruge tid på, da denne burde arbejde for en bedre forståelse af samfundet. Jørgensen udelukker hermed lokalhistorie fra de professionelle universitetsuddannede historikers arbejdsfelt. En professionel historiker vil således bedrive mikrohistorie. For min undersøgelse er det interessant, at lokalhistorie betegnes på denne måde. Og endnu mere når vi medtager, at Jørgensen er fra Københavns universitet, hvor Lokalhistorisk afdeling tidligere havde til huse – en afdeling, som helt klart støttede op om Leicester-skolens udlægning af lokalhistorie.

Med hensyn til selve specialet og dets bearbejdning af emnet holder Jørgensen sig til sin lagte kurs og præsenterer kilder og begivenheder på en subjektiv og indlevelsrig måde. Jørgensen lægger vægt på magt og identitet i sin speciale samt kultur i form af den fremvoksende demokratisering af

⁵⁴ Ibid., p. 15

⁵⁵ Jf. Ibid., p. 15

landet. Netop på grund af sin afvisning af lokalhistorie og fremhævelse af mikrohistorie er det tydeligt at Jørgensen arbejder med historie som et værktøj, der skal bruges og ikke bare iagttages.

Forfatter: Borg, M.H

Titel: Dragørs Søfart

Vejleder: Ole Feldbæk⁵⁶

Skrevet: April 2001

Baggrund for udvælgelse af netop dette speciale:

Specialet har et udpræget lokalhistorisk sigte, som det er interessant at følge, hvordan Borg bearbejder.

Specialets problemformulering lyder:

Formålet... er... at undersøge Dragørs søfart 1800-1910, herunder handelsflådens konjunkturer (tonnage og antal fartøjer), skibstyper og alder, rederiformer samt endelig operationsområde og sejlruiter.

Forfatteren gør desuden opmærksom på at: *”Nærværende speciale behandler i den grad et snævert område, hvorfor det er valgt ikke at sammenligne Dragørs søfartshistorie med udviklingen i andre samtidige søfartsbyer.”⁵⁷*

Borg påpeger, at udviklingen af Dragør fra 1800- tallet og frem ikke ligner udviklingen andre steder i landet, og det er her Borgs undren opstår. Det er samtidig det, der gør specialet specielt. Netop fordi det er et oplagt lokalhistorisk speciale med forgreninger til verden udenfor – bemærk, at det kun er søfartsbyer herhjemme, som Dragør ikke kan sammenlignes direkte med. I stedet gør Borg noget helt andet, han behandler Dragør som Dragør.

Borgs forskningskarakteristik bevirker, at specialet netop får Dragør som det absolutte omdrejningspunkt. Borg skriver således:

”[Dragørs forskningskarakteristik] præges af tre forskellige traditioner: 1: Den lokale, 2: Den ældre almindelige og 3: Den faghistoriske. De to første traditioner er – i ordets bedste forstand – grundlagt af amatører... [Disse traditioner opfylder] på forskellig måde ikke de faghistoriske krav som i dag må stilles til arbejder af denne art. [Først efter 1988 og specifikt 2000] sker et brud med den almindelige – og implicit – den

⁵⁶ Professor i historie og beskæftiger sig primært med dansk historie, mere specifik 1700-tals historie. Har bidraget til adskillige større værker om Danmark og rigets historie. Arbejder desuden også med søfartshistorie og har blandt andet redigeret den senere omtalte ”Dansk søfartshistorie” som Borg benytter sig af.

⁵⁷ Borg (2001) p. 2

lokale tradition, hvortil der skabes en tredje og faghistorisk tradition.”⁵⁸

Karakteristikkerne ved de tre traditioner defineres som følger:

Den lokale tradition betegner Borg som den typisk lokalhistoriske fra slutningen af 1800- tallet og starten af 1900- tallet. Den er grundlagt/skrevet af forskellige førende personer fra lokaliteten – i Dragørs tilfælde postmesteren – og præsenterer en mængde kilder uovervejede og uoverskueligt. Borg mener desuden, at denne tradition typisk er provinsorienteret, hvor vægtningen af kilderne er ganske misforstået.⁵⁹

Den ældre almindelige tradition betegner Borg som en almindelig anlagt forskningstradition anlagt herhjemme med København som omdrejningspunkt – eller et rigshistorisk omdrejningspunkt. Der er en øget kildekritisk tilgang til kilderne, men den traditionelle opfattelse af lokaliteten sættes der ikke spørgsmålstegn ved. Den opfattelse sammenkøres simpelthen bare med en rigshistorisk tradition, hvor det særprægede må vige pladsen for det ”nationale” uden dog at stille alt for nærgående spørgsmål til det allerede accepterede.⁶⁰ Borg skriver:

”Denne tradition er så bundet af *københavneriet*, at [særpræget ved] provinsens og hermed Dragørs betydning i 1800- tallet ignoreres.”⁶¹

Borg fremhæver, at forsøg på brud med denne tradition har fundet sted, men som han skriver om et værk:

”Københavneriet som tendens, ja nærmest som monopol, brydes endelig i den ældre almindelige søfartshistoriske tradition, og giver plads til Dragør – men ud fra den lokale tradition”⁶²

Man mærker nærmest sukket til sidst. Københavneriet forkastes kun for at blive erstattet med en ”skæv” vægtning af provinsen.⁶³

Den tredje tradition, den faghistoriske, er den Borg bifalder. Tidsmæssigt ser han ikke denne trænge helt igennem før 1997-2000 (i Dragørs tilfælde). Borg skriver om den i præsentationen af et værk⁶⁴:

”*Dette oversigtsværk, der udelukkende er skrevet af faghistorikere, giver et bredt indblik i Danmarks søfartshistorie.*”⁶⁵ Han skriver endvidere: ”[At] faghistorikerne [giver] en grundig

⁵⁸ Ibid., p. 11

⁵⁹ Jf. Ibid., pp. 11-18 & 22-23

⁶⁰ Min egen tolkning.

⁶¹ Borg (2001) p. 23

⁶² Ibid., p. 20

⁶³ Jf. Ibid., pp. 18-20 & p.23

⁶⁴ Dansk søfartshistorie bd. 1-7 (1997-2000)

⁶⁵ Borg (2001) p. 21

behandling af provinsens søfartshistorie, og tager afstand til både den lokalhistoriske og den ældre almindelige tradition.”⁶⁶og afslutter med: ”*Den faghistoriske tradition må siges at være bæredygtig, men alligevel med visse upræcise facit.*”⁶⁷ Afslutningsvis henviser Borg til at der stadig godt kunne gøres lidt.⁶⁸ Det interessante ved denne opdeling er, at den faghistoriske tradition godt kan tolkes som historie for historiens skyld. Som om det ikke længere er det lokale, der skal lægges vægt på. Det er heller ikke det rigshistoriske (eller nationale om man vil), som er centrum, men selve den behandlede specifikke del af historien.

3.2.1 Københavnske specialer – en opsummering:

De to specialer er ganske interessante at sammenligne. Deres udgangspunkt ikke er ens, men det er deres holdninger. Hvor Jørgensen udtrykkeligt gør opmærksom på, at hendes udgangspunkt er mikrohistorisk og absolut ikke lokalhistorisk, så erkender Borg, at han arbejder lokalhistorisk i og med, at hans bevæggrunde for at arbejde med emnet er en fascination af Dragørs historie, en fascination, der udelukkende bunder i et ønske om at vide mere om den. Borg har dermed ikke noget overordnet sigte. Han kan dog ikke helt holde sig til det lokalhistoriske, men inddrager alligevel påvirkninger og sammenligninger med international historie. På den måde giver han Dragør et mere internationalt interessant præg. Dette gøres bevidst for også at bryde med det, han kalder *københavnriet*. Med andre ord, han vil gerne bruge sin forskning til noget større eller i det mindste vise, at den kan bruges til noget større. Med det i tankerne er det min holdning, at godt nok bedriver Borg lokalhistorie, men hans syn på lokalhistorie er delvist præget af det samme syn, som Jørgensen har. Lokalhistorie er kun interessant, hvis den kan sammenholdes med noget andet – og hans påpegning af goderne ved den faghistoriske tradition indikerer en lignende holdning til lokalhistorikere, som Jørgensen udviser.

Interessant er det også, at Borgs gennemarbejdning af den faglige tradition ikke ender med lokalhistorie som målet, men med historie som målet. At han sætter sig udover rigshistorie og lokalhistorie – for vi skal ikke glemme, at han faktisk angriber rigshistorie og fokuseringen på København meget kraftigt endda samtidig med, at han beklager sig over (provinsiel) lokalhistorie. Sammenlagt kan vi sige, at der er en vis afstandstagen til ikke-faghistorisk udført arbejde. En afstandstagen, der vidner om en elitær bagvedliggende holdning, hvor det passionerede lokalhistoriske arbejde nedprioriteres.

⁶⁶ Ibid., p. 22

⁶⁷ Ibid., p. 24

⁶⁸ Jf. Ibid., pp. 20-24

3.3 Fra Aalborg Universitet:

Forfatter: Møller, Trine

Titel: Statens køb af Store Vildmose i 1921

Vejleder: Knud Knudsen⁶⁹

Skrevet: Jun. 2005

Baggrund for udvælgelse af netop dette speciale:

Specialet arbejder specifikt med staten som indgangsvinkel, derfor er fokus på lokale forhold ikke prioriteret. Dette er et bevidst valg fra forfatterens side, der dog over flere kapitler diskuterer specialets forhold til lokalhistorie.

Specialets problemformulering lyder:

”Dette speciale er en undersøgelse af statens køb af Store Vildmose i 1921. Jeg vil afdække forløbet op til købet. Herunder søges statens køb af Store Vildmose belyst i en bredere samfundsmæssig kontekst. Hvilke forhold og tendenser må ses som baggrund for beslutningen og hvad er forventningerne bag beslutningen? Det ligger allerede her indledende klart, at motiverne til købet ændrer sig undervejs på grund af de hastigt forandrede forhold for det danske samfund i de år, der ledte op til købet af Store Vildmose. Derfor søges en forklaring på, hvorfor købet blev gennemført på trods af de forandrede forhold og det regeringsskifte, der bragte en venstregering til magten.”⁷⁰

Som det anes er det lokale ikke prioriteret højt i forhold til det rigshistoriske. Det betyder dog ikke, at specialet helt afskriver lokalhistorien. Møller diskuterer da også lokalhistorisk indflydelse og Vildmosens lokalhistoriske indflydelse. Møller sammenfatter forholdet således:

”... dette speciale [er] egentlig ikke ... lokalhistorie, men en national fremstilling med et lokalt perspektiv. Den lokale karakter understreges af, at det er det geografiske område, der bestemmer kilderne.”⁷¹

At specialet af Møller ikke betragtes som lokalhistorie, argumenterer han også for. Og i denne argumentation lægger han vægt på, at det er de ydre rigshistoriske omstændigheder, der skaber en lokalhistorisk omstændighed. Med Møllers egne ord:

⁶⁹ Lektor. Har arbejdet meget med arbejderbevægelsens historie – både internationalt, nationalt og lokalt.

⁷⁰ Møller (2005) pp. 2-3

⁷¹ Ibid., p. 6

”Det er en politisk beslutning, der skaber lokaliteten så at sige. Der ville ikke være nogen lokalhistorie uden den generelle historie i dette tilfælde.”⁷²

Jeg fristes til at spørge, bliver lokalhistorien så mindre lokalhistorisk?

At specialet bedst kan beskrives som en ”national fremstilling med et lokalt perspektiv”, gør det heller ikke mindre lokalhistorisk. Men betragtningen henleder opmærksomheden på spørgsmålet om, hvad lokalhistorie egentlig er, og hvordan den skal betragtes. For Møller er det klart, at lokalhistorie omhandler et afgrænset område. Derudover fremdrager Møller argumentationen fra Knud Prange og den tidligere Lokalhistorisk afdeling i København, samt lader opfattelsen af lokalhistorie fremstå på linje med bindestregshistorierne. Som modargumentation hertil henviser Møller til Nils Hybels ”Lokalhistorie og synet på middelalderens sidste århundreder”.⁷³

Der er flere interessante betragtninger i dette. For det første vil jeg påpege, hvad jeg vil mene, er en misforståelse. Møller beskriver lokalhistorie på baggrund af Knud Pranges lokalhistoriske betragtninger, som er det danske sidestykke til den engelske Leicester-skole og fremdrager ganske korrekt at ikke al lokalhistorie kan indgå i rigshistorie, at påvirkningen kun er begrænset. Og hvis vi fremhæver sammenligningen med koncentriske cirkler, så giver dette ganske god mening. Men Møller ser ud til at glemme, at påvirkningen kan gå begge veje. Således at lokalhistorie skabes på grund af den politiske beslutning. Det rykker dog ikke ved, at specialet er en ”national fremstilling med et lokalt perspektiv”, selv om Møller lader til at være klar over, at det lokalhistoriske perspektiv kan være mere end blot et supplement til den nationale fremstilling og derfor inddrager en forbindelse til identitet, og mere præcist national identitet.

Møller tager udgangspunkt i holdningen om forståelsen af rigshistorie på ”*baggrund af et behov for en national og ideologisk identitetsdannelse.*”⁷⁴ Og sætter lokalhistorie lig med lokal identitetsdannelse. En identitetsdannelse, der i tid kommer efter historieopgøret og bindestregshistorierne.⁷⁵

For et speciale, der bevidst ikke vil beskæftige sig med lokalhistorie men med en national indgangsvinkel, så viser Møller tydeligt at der foregår et samspil mellem national- og lokalhistorie, omend Møller ikke mener, at det kan være lokalhistorie, når den er betinget af den generelle historie.

Møller virker meget sikker i sin fremstilling af lokalhistorie, selvom Møller benytter sig af argumenter, som ser ud til at understøtte hinanden, men reelt ikke gør det. At fremstille

⁷² Ibid., p. 5

⁷³ Jf. Ibid., pp. 4-5

⁷⁴ Ibid., p. 4

⁷⁵ Jf. Ibid., pp. 4-5

lokalhistorie sammen med bindestregshistorierne samtidig med, at den videre argumentation bygger på Leicester-skolen kan man ikke – ikke uden udtrykkeligt at gøre opmærksom på, at Leicester-skolen i sit udgangspunkt betragter lokalhistorie på lige fod med rigshistorie og international historie.⁷⁶

Dermed bliver det også problematisk at inddrage identitetsdebatten. Ikke at lokalhistorie ikke hører hjemme i denne debat, for det gør den, men det er i kategorien over brugsanvendelser, vi skal finde identitetsdebatten. Ikke som definition af lokalhistorie – i hvert fald ikke umiddelbart. Og det er givetvis i definitionen af lokalhistorie, at Møllers problem ligger. For Møller har brugt flere forskeres værker til at underbygge sin sag, men det er forskere, der ikke har den samme definition af lokalhistorie, noget Møller ikke opfanger. Så på sin vis illustrerer dette specialet ganske godt lokalhistoriens store problem, at man ikke rigtig ved hvad lokalhistorie er og dermed hvordan den skal fremstilles og behandles. Alligevel vil jeg mene, at dette speciale udviser en tendens, hvor lokalhistorie er afhængig af rigshistorien, i og med at Møller tænker de to sammen.

Forfatter: Reher-Langberg, Signe Stidsing

Titel: Vendsyssel Historiske Museums genstandssamling fra historisk tid og aktørerne bag

Vejleder: Ikke oplyst

Skrevet: Efteråret 2006

Baggrund for udvælgelsen af netop dette speciale:

Specialet beskæftiger sig ikke direkte med lokalhistorie og omtaler helle ikke lokalhistorie direkte. Men da specialet omhandler et lokalhistorisk museums udvikling og påvirkninger heraf, så kommer vi ikke udenom en vis lokalhistorisk indflydelse.

Specialets problemformulering lyder:

”Emnet for dette speciale er Vendsyssel historiske Museums genstandssamling fra historisk tid og aktørerne bag afleveringerne. Siden oprettelsen af museet i 1889 har folk henvendt sig til museet med genstande, og museet har registreret den del af dem, som de har ment, var egnet i deres samlinger. Jeg ønsker i specialet at undersøge, om der er sket en udvikling i museets genstandssamling og aktørerne bag afleveringerne fra oprettelsen i 1889 til i dag.”⁷⁷

Det er således selve samlingens form samt bidragyderne, der ønskes undersøgt. Med andre ord det lokalhistoriske samfund omkring museet. Samtidigt kan det ikke undgås, at en udvikling af museet

⁷⁶ Jf. Finberg (1967) pp. 25-44

⁷⁷ Reher-Langberg (2006) p. 2

er direkte sammenhængende med den historiske udvikling generelt og herunder i direkte forlængelse: lokalhistorien. Det er min forventning, at Reher-Langbergs arbejde derfor også drejer sig om lokalhistorie, selvom dette ikke har været tilsigtet.

Og min forventning bliver da også indfriet. Reher-Langberg tager nemlig udgangspunkt i Museumsloven af 2006 og begrebet ”kulturarv”, hvilket forfatteren definerer ved hjælp af ”Gads Historie leksikon” således:

”... betegnelse for menneskers forhold til de(n) kultur(er), hvori de lever. (...). Når begrebet kulturarv bruges i dag, er der som regel ikke kun indbygget en henvisning til et bestemt erindringsfællesskab (fx dansk kultur = det danske folks kultur), men brugeren af ordet har samtidig en opfattelse af, hvad der udgør det værdifulde og umistelige i den pågældende kultur.”⁷⁸

Videre forholder forfatteren sig til ”kulturarv”:

”[uden kulturarv]... mister vi evnen til at erkende nutiden og fortaber såvel vores fremtid. Det er i vores tid almindeligt anerkendt, at kulturarven har en afgørende betydning for identitet og selvforståelse ikke blot hos det enkelte menneske, men i hele folkeslag.”⁷⁹

Det er altså endnu engang identitetsspørgsmålet (og selvforståelsen), der fremhæves – hvis vi sammenligner med det foregående speciale.

Hvorfor jeg hæfter mig ved netop begrebet kulturarv, hænger sammen med netop definitionen, som Reher-Langberg bruger. Specielt ”...*brugen af [kulturarv] har samtidig en opfattelse af, hvad der udgør det værdifulde og umistelige i den pågældende kultur*”. Den pågældende kultur er specifikt udskilt fra et bestemt erindringsfællesskab. Derved kan begrebet kulturarv også bruges om lokalhistorie. Vi kan med andre ord anskue forfatterens beskrivelse af et museums udvikling som en delvis metafor for lokalhistoriens udvikling. Noget der yderligere understøttes af, at museet har status af et landsdelsmuseum. Et museum med et veldefineret virkeområde.

I arbejdet med at afdække museets udvikling gør Reher-Langberg sig mange overvejelser over om, hvad der definerer en museumsgenstand og, i forlængelse af dette, dens tilhørsforhold til egnen. Derudover arbejder Reher-Langberg meget med, hvad der foranlediger mennesker til at aflevere genstande til et museum. Disse overvejelser kan ligeledes overføres på lokalhistorie. Med hensyn til definitionen af en museumsgenstand lægger Reher-Langberg sig op ad

⁷⁸ Moring (2004) p. 371 (BEJ)

⁷⁹ Citat af Beate Federspiel (1998) taget fra Reher-Langberg (2006) p. 6

Kulturarvsstyrelsens hjemmesides retningslinjer for sådanne samt fire udvalgte museumsinspektørens praksis. Det viser sig – ikke overraskende – at en genstands museale status er afhængig af tidsånden og dermed årtiernes historiske udvikling. Hvad der var vigtigt at bevare førhen som museale genstande, har ikke den samme gyldighed i dag, siger Reher-Langberg.⁸⁰ En udvikling, der selvsagt også følger den lokalhistoriske udvikling, da de må siges at være afhængige af hinanden.

Reher-Langbergs resultater viser, at de museale genstandes karakter har ændret sig fra at være storslåede og prangende kvalitetsgenstande til at være kvantitativt repræsentative hverdagsgenstande for at ende med at blive kvalitetsgenstande, der samtidig formår at opretholde en grad af repræsentativitet og særegne – hvor det særegne er ”den gode historie” og den personlige historie.⁸¹

Med andre ord kan det sammenlignes med en overgang fra det storslåede nationale, til det almene nationale og over til det ”storslåede” særegne. Hermed mener jeg at den udvikling Reher-Langberg afdækker, afbilder den samme udvikling, som jeg finder, vedrørende lokalhistorien, hvilket forfatteren også understøtter i sin konklusion.⁸²

Reher-Langbergs speciale må efter gennemlæsning karakteriseres som en udviklingsbeskrivelse. I udviklingsbeskrivelsen lægges der vægt på et fremadskridende fokus, hvor historien kommer til udtryk gennem sin egen beskrivelse. Derved er det nærliggende at karakterisere forfatteren som en afkoder af historien for historiens egen skyld.

3.3.1 Aalborgensiske specialer – en opsummering:

For de to specialer gælder, at identitet kommer til at spille en rolle for opfattelsen af lokalhistorie. For Møller kædes lokalhistorie sammen med identitet, mens Reher-Langberg tager kulturarvsbegrebet i brug. Det er dermed identitet og skabelsen eller påvisningen af en sådan, der er målet. Fremgangsmåden for de to specialer er ikke ens. For Møller bliver det rigshistorien, der bliver den styrende. Det gør den ud fra betragtningen om, at lokalhistorien kun eksisterer i kraft af rigshistorien. En betragtning, som jeg ikke mener, er rigtig og desuden bygger på en misforståelse – lokalhistorie bliver ikke mindre lokalhistorie af at være resultat af noget rigshistorisk. Og rigshistorie er ikke betinget i skabelsen af lokalhistorie. Dette leder os over til de to specialers fællesnævner, identitet.

Jeg påpegede tidligere, at identitet og skabelsen af en sådan ikke må sidestilles med en definition på lokalhistorie. Dette gjorde jeg ud fra Møllers litteraturhenvisninger, der inddrager flere tanker om

⁸⁰ Jf. Reher-Langberg (2006) pp. 84-85

⁸¹ Jf. Ibid., pp. 10-11

⁸² Jf. Ibid., pp. 87-88

lokalhistorie, men som også er uenige. De er dog enige om, at identitet spiller en rolle for lokalhistorie, men ikke mere end identitet spiller en rolle for al historie. Det er ikke historien i sig selv, der er identitetsskabende, men måden vi bruger den på. Reher-Langbergs inddragelse af kulturarv ligger i lige forlængelse heraf. Det er altså historie med et formål, der er det bagvedliggende. Og i denne sammenhæng virker det (næsten) ligegyldigt, om det er rigshistorie eller lokalhistorie, der er afgørende. Det ville måske være mere korrekt at kalde det identitetshistorie.

3.4 Fra Roskilde Universitet

Forfatter: Henrichsen, Bjørn; Søgaard, Rie; Geertz, Thorsten; Vikkelsø, Stine

Titel: Frederiksværks industrielle kulturarv

Vejleder: Keld Buziek⁸³

Skrevet: Juni 2005

Baggrund for udvælgelsen af netop dette speciale:

Som med Reher-Langbergs speciale beskæftiger dette sig ikke med lokalhistorie direkte, men med kulturarv. Mere specifikt Frederiksværks industrielle kulturarv. Derfor er specialet da også et stykke industrihistorie eller bindstregshistorie. Men som min gennemgang vil vise, så anskues kulturarvs-momentet igen ud fra et lokalhistorisk perspektiv.

Specialets problemformulering lyder:

”I hvor vid udstrækning er kommercialiseringsprocesser de dominerende motiver bag repræsentationerne af den industrielle kulturarv i Frederiksværk – og hvordan korresponderer disse processer med ”byens stedsidentitet?””⁸⁴

Netop problemformuleringen bevirker, at dette speciale bliver interessant. Den afsluttende bemærkning om ”byens stedsidentitet” - bemærk forfatterne har sat det i citationstegn – er specielt interessant, da jeg tolker dette som et andet udtryk for lokalitetshistorie eller lokalhistorie. Og så er det interessant, hvorfor netop ikke lokalitetshistorie eller lokalhistorie er brugt, men derimod et for historievidenskaben temmelig ukendt begreb, hvis usikkerhed forfatterne understreger ved brug af netop citationstegnene. Det lokalhistoriske understreges yderligere af forfatterenes brug af lokalhistorisk litteratur såsom lokalaviser.⁸⁵

Ved nærmere gennemlæsning af specialet bliver det klart at begrebet ”stedsidentitet” ikke er grebet ud af den blå luft, det er et samfundsvidenskabeligt begreb. Et begreb som forfatterne definerer således:

”Stedsidentitet forstået som ”steders identiteter”. Stedsidentitet forstået som individers tilknytning til et sted. [Med andre ord] begrebet ”stedsidentitet” [er] i nogle tilfælde... et udtryk for individers nære følelsesmæssige bånd til et sted, men også ... en mere bred betragtning af et steds fysisk og sociale karaktertræk eller de

⁸³ Lektor og ph.d. Har arbejdet en del med kvalitative arbejdsmetoder samt kulturmiljøer og arbejdsliv i Afrika.

⁸⁴ Henrichsen m.fl. (2006) p. 6

⁸⁵ Jf. Ibid., pp. 12-13

(divergerende) opfattelser af stedet”⁸⁶

En definition, der ganske godt indrammer, hvad lokalhistorie kan opfattes som. Forskellen – hvis der er en – må siges at ligge i brugen af begrebet ”identitet”. Hvor lokalhistorie alt andet lige også omhandler identitet, er det på et andet niveau end ved stedsidentitet, hvor ordet identitet indgår i selve italesættelsen. Dette ikke er mærkeligt, hvis vi medtænker at begrebet er taget fra en samfundsvidenskabelig kontekst samt er tænkt i forbindelse med begrebet kulturarv – dvs. at identiteten i stedsidentitet kan være både en lokal identitet, en national identitet eller en global identitet.

Identitet og udformningen af denne er essentiel for forfatterne og dermed gennemgående i alle deres begreber og anskuelser. Derfor kæder de da også kulturarv sammen med kulturmiljøer, som de opfatter som ”*fortidsminderne, de historiske bygninger, bymiljøer og kulturlandskabet*”⁸⁷. Begrebet kulturarv definerer de således:

”Kulturarv kan siges at være samfundets kollektive erindring, og den rummer derfor hele spændvidden og modsætningerne i samfundsudviklingen.”⁸⁸

I denne definition betragtes kulturarv som noget gældende for hele samfundet og derfor ikke som noget lokalt afgrænset, selvom definitionen heller ikke udelukker dette. Det bliver et spørgsmål om afgrænsning af ”samfund”, hvilket forfatterne også selv arbejder med. De fremfører nemlig den opfattelse, at lokalsamfund og lokalhistorien benytter sig af kulturarven til at fremme lokale kulturmiljøer, således at den lokale stedsidentitet fremstår som helt unik.⁸⁹ Forfatterens pointe er her fremført i et kommercielt formål, hvilket vil sige, at kulturarven eller de lokale kulturmiljøer fremmes med økonomisk gevinst for øje.

Fra mit synspunkt er hele begrebsbrugen skæv, men understreger ganske godt problemerne ved at bruge lokalhistorie. For forfatterne af dette speciale er lokalhistorie historien om det nære, det lokale i modsætningen til nationalhistorien, der er historien om det nationale, det samfundssamlende. De giver dog ingen definition af lokalhistorie, hvilket er synd, da et sådan forsøg sandsynligvis ville udvise visse sammenfald med deres andre definitioner. For begrebet ”stedsidentitet” har jeg været inde på den slående lighed, der er, men også gjort opmærksom på at ”stedsidentitet” kan overføres til både større eller mindre enheder. En sammenligning med

⁸⁶ Ibid., p. 26

⁸⁷ Ibid., p. 16 – Forfatterne benytter sig af en kronik fra 1994 skrevet af Svend Aurken. I kronikken introducere Svend Aurken begrebet ”kulturmiljø” i Danmark.

⁸⁸ Ibid., p. 16

⁸⁹ Jf. Ibid., pp. 32-33

Leicester-skolen ligger lige for. Leicester-skolen opererer ikke med noget overordnet begreb, men hvis den gjorde, ville det have de samme karakteristika som ”stedsidentitet”. Leicester-skolen opererer jo også med flere enheder, den inddeler bare i koncentriske cirkler – som repræsentativt for niveauer/steder. På denne måde bliver en kobling mellem historievidenskab og samfundsvidenskab givtig og også nødvendig, fordi begreberne overlapper hinanden. Men også fordi begreberne ”kulturarv” og ”kulturmiljø” er tænkt ud fra en samfundsmæssig kontekst og bliver brugt således af blandt andet Kulturarvsstyrelsen – der ovenikøbet har antaget navn efter dem. Begge begreberne dikterer dermed, hvorledes historie skal bedrives herhjemme, om så historikerne og historievidenskaben er enige deri eller ej.

Specialet kan derfor karakteriseres som et produkt på linje med Leicester-skolen, da den samme tankegang ligger bag. Dette understøttes desuden af forfatterens skildring af litteraturen omhandlende Frederiksværks industri. Herom siger de blandt andet:

”Og det er måske netop her, at man kan finde én af kilderne til uenighed [om hvorvidt historisk kildemateriale skal tolkes]: forskellige mennesker benytter sig af forskellige sammenligningsgrundlag i deres vurdering af værdifuld kulturarv. Deres tilgang er ud fra forskelligt skalaniveau. Der er forskel på i hvilken retning man orienterer sig. Det lokale betyder for nogen noget i sig selv, deres verden og liv orienterer sig mod det lokale, mens dem der orienterer sig mere globalt vil se tingene i en større kontekst”⁹⁰

Forfatter: Christensen, S.L.

Titel: Er Ærøboer Danskere? - Forestillinger om befolkningens tilhørsforhold på Ærø 1834-1848

Vejleder: Karin Lützen⁹¹

Skrevet: 2006

Baggrund for udvælgelsen af netop dette speciale:

Christensen arbejder ud fra et afgrænset område – Ærø – hvor hun vil undersøge to nationalistiske forestillingsverdener – en dansk og en tysk eller slesvigsk. Dette gøres ud fra arbejdet med lokalhistorisk kildemateriale såsom aviser og folkeadresser⁹², der således danner baggrund for hendes konklusion og argumentation. Hendes metode og teoretiske grundlag tilskriver hun en modernistisk historisk nationalistisk tilgang, dvs., at nationalfølelse ikke tilskrives noget sjæleligt iboende, men derimod noget politisk betinget og dermed ikke naturgivent.⁹³ Forfatteren fremhæver

⁹⁰ Ibid., p. 80

⁹¹ Lektor og ph.d. mag. art i nordisk folkemindeselskab fra Københavns Universitet. Forsker i familiehistorie, seksualitetshistorie og byhistorie.

⁹² En art artikel indrykket af folket i en avis stilet til magthaverne.

⁹³ Christensen (2006) p. 26

Benedict Andersons ”Forstillede fællesskaber”⁹⁴ som ”oplevet virkelighed”, hvorved sådanne fællesskaber ikke umiddelbart kan forkastes, og som dermed danner en vigtig referenceramme både for personerne, men også for udarbejdelsen af specialet.

Specialets problemformulering lyder:

*”For at forstå hvilke forestillinger om befolkningsmæssige tilhørsforhold, der fandtes på Ærø imellem 1834 og 1848, vil jeg undersøge J.R. Hübertz' Beskrivelse over Ærø fra 1834, udvalgte politiske debatter i de slesvigske stænderforsamlinger 1836-1848 samt ærøboeres folkeadresser og debatindlæg i fortrinsvis Fyens avis og Svendborgs avis, samlet og udgivet i 1849 af P.C.J Rasmussen. .. [Via besvarelsen af dette] ønsker jeg at finde ud af, på hvilken måde denne lokalhistoriske undersøgelse kan bidrage til at belyse en national forestillingsverden.”*⁹⁵

Christensen lægger ikke skjul på, at det lokalhistoriske skal bruges i afdækningen af den nationalistiske udvikling, hun siger det faktisk direkte: ”Når jeg netop i dette speciale har valgt at undersøge den nationale bevidstgørelse på Ærø, er det jo netop fordi øen er interessant som en del af [grænseområdet mellem Tyskland og Danmark]”⁹⁶

Man kan derfor sige at Christensen bevidst bruger lokalhistorie i et rigshistorisk øjemål. Hermed er der som sådan ikke mere at sige til Christensens tilgang, i stedet vil jeg vende mig mod hendes kilder, da de viser et problem i forhold til min egen problemstilling.

De brugte kilder er ganske interessante, hvis vi inddrager min problemstilling ”hvad er lokalhistorie?”, da Christensen bruger lokalhistoriske kilder, men også kilder hvis ”prædikat” kan være svære at fastsætte. Hun bruger eksempelvis udvalgte debatter i de slesvigske stænderforsamlinger som kilder. Er dette lokalhistoriske kilder eller rigshistoriske kilder? For Slesvig er de helt klart rigs(/national)historiske kilder, men hvordan for selve kongeriget Danmark? Nogle af dem må helt klart betegnes som rigshistoriske kilder, mens de, der beskæftiger sig med mere afgrænsede slesvigske spørgsmål, kan anskues som lokalhistoriske kilder. Det er med andre ord kildernes anvendelse, der bestemmer prædikatet. Derfor får Christensens speciale også et mere rigshistorisk perspektiv, da Christensen vælger at bruge dem på denne måde. Man kunne også havde brugt de samme kilder, men med øget fokus på de lokale strømninger samt de nationalistiske strømninger som det er Christensens hensigt at undersøge. Om billedet ville blive mere komplet eller udvidet af den grund, skal jeg lade være usagt, så godt kender jeg ikke de brugte kilder.

⁹⁴ Anderson, Benedict: Forestillede Fællesskaber – refleksioner over nationalismens oprindelse (2001)

⁹⁵ Christensen (2006) p. 8

⁹⁶ Ibid., p. 10

3.4.1 Roskilde specialer – en opsummering:

Fælles for de to specialer er, at de begge anerkender et lokalhistorisk aspekt i forskelligt kildemateriale. Henrichsen m.fl. arbejder specifikt med identitet og bruger således begreberne ”kulturarv” og ”stedsidentitet” i stedet for begreberne ”historie” og ”lokalhistorie (lokalitetshistorie)”. En sådan tilgang er meget fokuseret på brugen af historie som et værktøj til be- eller afkræftelsen af en eller flere identiteter. Christensen bruger også kilderne, men ud fra en mere typisk historisk vinkel. Kilderne får i hendes tilfælde lov til selv at tale dog inden for et sæt fastlåste rammer. Fælles for dem er, at kilderne skal bruges til at belyse et bestemt problem, men forskelligt for dem er, at kilderne hos Henrichsen m.fl. får lov at tale selv, mens Christensen styrer sine. Ironisk nok finder jeg den samme tankegang bag begge specialer. For selvom Henrichsen m.fl. – som nævnt – ligger tæt op af Leicester-skolen, så gør de det kun, fordi de udskriver lokalhistoriebegrebet med et andet. Et begreb, de selv bedre kan styre. Så trangen til at være styrende er til stede i begge specialer, fordi begrebet ”lokalhistorie” er så svært at få styr på, at det nærmest er umuligt at bruge det som styrende begreb for sig selv. Den sammenfaldende tanke bliver derved et ønske om at styre sine kilder eller i det mindste at få hold på dem inden for en række rammer, man selv har fastsat. Det er der jo som sådan ikke noget nyt i for historiefaget – eller andre fag – det er sådan, vi arbejder. Men det udstiller, hvor diffust det kan være at arbejde med et begreb som ”lokalhistorie”. Specialerne viser dog også, at man sagtens kan arbejde **med** begrebet ”lokalhistorie”. Henrichsen m.fl. gør det, selvom de dog omskriver det til noget andet.

3.5 Fra Århus Universitet:

Forfatter: Pedersen, Mette Kjær

Titel: De nørrejske købstadsmarkeder 1650-1850⁹⁷

Vejleder: Søren Bitsch Christensen⁹⁸

Skrevet: 2002

Baggrund for udvælgelsen af netop dette speciale:

Specialet er udvalgt, da det behandler lokale kilder på både et nationalt, regionalt og et lokalt plan.

Pedersen benytter sig af en komparativ analyse og kommer derfor ganske vidt omkring i sin undersøgelse.

Specialets problemformulering lyder:

”For det første er formålet at give en bred fremstilling af de rammer, markederne opstår og agerer i. Hvordan opstod markederne? Hvordan afholdes markederne? Hvordan forholder statsmagten sig til markedshandlen?

For det andet vil [Pedersen] undersøge, hvorfor der i løbet af 1700-tallet sker en voldsom stigning i antallet af markeder. Ligesom datoerne for markedernes afholdelse, deres varighed og de forskellige typer af markeder skal belyses og analyseres.

For det tredje har en næranalyse af handlen på navnlig krammarkederne 1780-1795 til formål at undersøge hvilke og hvor mange handlende, der kom til byens markeder. Hvor stort var byernes opland til markederne? Hvilke byer der tiltrak mange eller få handlende og årsagerne hertil? Hvilke byer der havde mange markedsrejsende, og hvor langt kom de omkring? Formålet er at opstille nogle generelle mønstre for markedshandlen i denne periode.

For det fjerde vil jeg, bl.a. på baggrund af ovennævnte spørgsmål, give en diskussion af formålet med og funktionen for købstadsmarkederne.”⁹⁹

Pedersen benytter sig af markedsprotokollerne, der er resultatet af en forordning fra 1775, hvormed det blev lovpligtigt, at alle markedsrejsende skulle besidde et markedspas, når de skulle til marked i en anden by end deres hjemby. Markedsprotokollerne består således af et sæt udrejselister og et sæt tilrejselister. Pedersen påpeger, at listerne så absolut hverken er fuldkomne eller fuldstændige. Der er steder, hvor indføringen har været mere detaljeret end andre, nogle steder er den sågar udeladt.

⁹⁷ Senere udgivet i artikelform i ”Den klassiske købstad” (2005) under navnet Bækgaard.

⁹⁸ Lektor og ph.d. samt leder af Dansk center for byhistorie. Har i sit virke arbejdet meget med byhistorie og samfund deri. Bogen ”Den klassiske købstad” er desuden udgivet af Dansk center for byhistorie og redigeret af Christensen.

⁹⁹ Pedersen (2002) p. 2

Dertil skal medtages, at indføringen har været forskellig fra købstad til købstad igen med varierende grad af detaljer. Derfor understreger Pedersen også, at kilderne er mest givtige ud fra et lokalt arbejdsområde lidt mindre for et regionalt og mindst for et nationalt arbejdsområde.¹⁰⁰ Samtidigt tilføjer Pedersen, at ulovlige markeder var ganske udbredte, og at de selvsagt ikke optræder i markedslisterne eller almanakkerne. Almanakkerne er som kildegrundlag til markeder ganske udmærkede, da de typisk indeholder tidspunkt, varighed og sted. Igen gør Pedersen opmærksom på, at almanakkerne kun indeholder oplysninger om de markeder, som forfatterne kendte til. Derfor optræder ikke alle markeder i almanakkerne.¹⁰¹

Kilderne behandles skematisk, således at det bliver nemt at danne sig et overblik. Ud fra de forskellige skemaer tolker Pedersen efterfølgende de forskellige resultater ud fra de tre indfaldsvinkler: nationalt, regionalt og lokalt.¹⁰² Tolkningen finder sted ved at inddele markederne i lokale og regionale markeder. Her er Pedersen meget omhyggelig med ikke at opsætte fastdefinerede ”kasser”, som markederne skal indpasses i. Pedersen afviser i det store hele at benytte gennemsnitlige og størrelsesmæssige værdier som klassifikationsværktøjer, men benytter sig dog af geografisk sammenlignelige karakteristika. Om gennemsnitlige karakteristika siger hun: ”...man kan diskutere, om det giver mening at operere med gennemsnittet for markederne ... Taget de tyndt befolkede områder som Vest- og Nordjylland i betragtning, synes det ikke rimeligt. ... eksempelvis har Holstebro et gennemsnit på 16 tilrejsende, ...men til to af markederne er der kun anført én tilrejsende.”¹⁰³ En størrelsesmæssig klassifikation afviser hun med henvisning til Ebeltofts markeder i 1782, som havde ”...97 tilrejsende, fem handlende fra Fredericia og en handlende fra Assens, [men som alligevel klart domineres] af nabobyerne Randers (41%), Århus (27%) og Grenå (23%), hvorfor markederne må betegnes som lokale.”¹⁰⁴

Derfor inddeler Pedersen markederne efter en individuel granskning, hvor flere og forskellige parametre spiller ind. Hun tager således udgangspunkt i selve lokaliteten og inddeler efter lokalitetens egne præmisser.

En fremgangsmåde, der afspejler hendes komparative og empiriske tilgang, hvorom hun siger, at:

”Problemformuleringen vil altså søges besvaret med baggrund i kildematerialet fremfor via en egentlig teoretisk tilgangsvinkel. Den komparative tilgangsvinkel kommer især til udtryk via det faktum, at jeg beskæftiger mig med flere forskellige nørrejske købstæder, hvorfor sammenligninger imellem disse er

¹⁰⁰ Jf. Bækgaard (2005) pp.137-138

¹⁰¹ Jf. Pedersen (2002) pp. 5-6

¹⁰² Jf. Ibid., pp. 61-62

¹⁰³ Ibid., pp. 61-62

¹⁰⁴ Ibid., p. 62

Dette finder jeg ganske interessant, da det afspejler tre forhold. For det første, at kilderne bliver bestemmende for deres egen inddeling, da der ikke findes nogen teoretisk tilgangsvinkel, som de kan indeles efter. Kilderne får dermed lov at tale uden omsvøb. For det andet, at Pedersen netop mener, hun *ikke* bruger nogen teoretisk tilgangsvinkel. Og for det tredje, at hendes vejleder ikke har bemærket dette. At Pedersen mener, at hun ikke bruger nogen teoretisk tilgang, passer for så vidt, hvis man kun ser på markeder og købstæder. Derimod er det ganske tydeligt, at hun benytter sig af de samme bagtanker, som kendetegner Leicester-skolen, hvilket man uden problemer kan, uden at Leicester-skolen behøver at indblandes. Den har trods alt ikke patent på sin tankemåde. Men det er da tankevækkende, at hun vælger den samme tilgang som skolen, når der ikke findes andre regelsatte tilgange at bruge. Tankevækkende er det også, at Pedersen tilsyneladende anskuer dette som et gode (med forbehold¹⁰⁶), jævnfør afsnittet om hendes klassifikationer af købstæderne. Det tredje henseende, at Pedersens vejleder, Søren Bitsch Christensen, ikke har påpeget overensstemmelsen med Leicester-skolen, finder jeg ganske bemærkelsesværdigt. Der kan selvfølgelig forligge den helt klare forklaring, at Christensen ikke kender til Leicester-skolen. Og som repræsentant for Århus universitet bliver dette interessant, da det viser noget om udbredelsen af lokalhistoriske teorier på universitet. Dog forligger der også den forklaring, at det blev fundet unødvendigt at påpege brugen af en specifik lokalhistorisk teoretisk fremgangsmåde – hvilket nok må antages som det rigtigste, da Christensen må kender til Leicester-skolen i kraft af sit virkefelt, men også fordi han kender til tidsskriftet ”Fortid og Nutid”. Den simple årsag kan derfor være, at det for specialet ikke spiller nogen rolle. Det sidste mener jeg er mere sandsynligt, da Århus Universitet har flere kapaciteter indenfor lokalhistorie og derfor, om ikke indgående, så i hvert fald perifert kender til Leicester-skolen.

Pedersens konklusion samler hendes delkonklusioner og udvider disse. Den samlede konklusion bliver således noget generel i sine konstateringer, da det specifikke og det særegne allerede er blevet påpeget i delkonklusionerne. Denne fremgangsmåde afspejler endnu engang Leicester-skolens fremgangsmåde og bestyrker min mistanke om at Leicester-skolens teorier er kendt af i hvert fald vejleder, men sandsynligvis også forfatter. Den samlede konklusion forsøger derved at give et større billede af markederne uden dog at fremstille nogen af analyserne som generelle og brugbare for andre områder. Derimod tager Pedersen fat på det mere overordnede: ”...at *bestemme funktionen*

¹⁰⁵ Ibid., p. 10

¹⁰⁶ Pedersen inddrager, hvor muligt, teoretiske tilgange fra bl.a. Ole Degn (byhierakier mm.)

*for og formålet med købstædernes markeder.*¹⁰⁷ Noget hun fastslår, er mere geografisk bestemt end lokalt. Overordnede viser det sig, at der er nogle fælles rammer for både funktion og formål inden for rigets inddelingsmæssige grupperinger.

Forfatter: Hornstrup, Berit Guldmann

*Titel: Ærøskøbing i 1800-tallet. En redegørelse for købstadens indre udvikling og en undersøgelse af mulige forklaringer på dens tilstand.*¹⁰⁸

Vejleder: Søren Bitsch Christensen

Skrevet: 2002

Baggrund for udvælgelsen af netop dette speciale:

I min gennemsøgning af specialer har jeg flere gange stødt på specialer, som på den ene eller anden måde har behandlet Ærø. Jeg har allerede medtaget et, som også inddrager rigshistorien og rigspolitik, men har fravalgt flere som udelukkende har beskæftiget sig med Ærø. Dette speciale er medtaget, da det er min holdning, at det behandler emnet aldeles godt, og det er da også senere blevet udgivet. For den udvikling, der fandt sted i Ærøskøbing i 1800-tallet er ganske bemærkelsesværdig og et oplagt lokalhistorisk emne. Derudover er specialet interessant på grund af sin gode opbygning og kildebehandling.

Specialets problemformulering lyder:

*”Det er målet med dette speciale at redegøre for Ærøskøbings udvikling i 1800-tallet, og derpå undersøge mulige årsager til, at byen oplevede hvad der må kaldes en befolkningsmæssig stilstand over den samlede periode.”*¹⁰⁹

Kildemæssigt tager Hornstrup udgangspunkt i folketællingerne fra 1803, 1845 og 1901. I folketællingerne vil Hornstrup hovedsageligt se på alders- og erhvervs sammensætningen og ud fra disse oplysninger skabe et grundlag for en vurdering af købstadens indre udvikling. Vurderingerne følges op af en undersøgelse af fire udvalgte elementer: øens administrative forhold, udviklingen i jordbruget og søfarten, betydningen af ”den Hinrichsenske Fallitsag samt til- og fraflytning/udvandringen.¹¹⁰ Som det ses er det hovedsagelig økonomiske forhold, der danner grundlaget for Hornstrup.

¹⁰⁷ Pedersen (2002) p. 89

¹⁰⁸ Senere udgivet i artikelform i ”Den klassiske købstad” (2005) under titlen: ”En købstad i stagnation – Ærøskøbing i 1800-tallet”.

¹⁰⁹ Hornstrup (2002) p. 1

¹¹⁰ Jf. Ibid., p. 2

Opbygningsmæssigt fremstiller Hornstrup den generelle udvikling i Danmark først og beskriver derefter, hvorledes udviklingen var i Ærøskøbing. Afslutningsvis forsøges givet en vurdering på, hvorfor udviklingen blev som den blev. Hornstrup er meget kritisk overfor sine kilder og kontrollerer, når det er muligt, de opgivne tal. Overordnet set er specialet at betragte som et rent lokalhistorisk speciale og præsenteres også som sådan. Hornstrup sammenligner direkte med Ærøs anden større beboelse, Marstal, men har desuden hele tiden et øje til den generelle udvikling i Danmark. Årsagsforklaringerne finder Hornstrup i og omkring Ærøskøbing. Det er således de lokale forhold, der behandles, hvorimod nationale forhold, f.eks. krige, kun nævnes perifert. Hornstrup har ikke nogen overvejelser omkring teoretiske tilgange, men bearbejder hver del for sig selv og sammenfatter til sidst. Kilderne får på samme måde som hos Pedersen lov til at tale selv, dog under kritisk opsyn. Det er fristende at se en Leicester-tankegang bagved. Specialet er i hvert fald opbygget, som skolen ville foretrække, og Søren Bitsch Christensen er da også vejleder på dette speciale, men det er et lidt for tyndt grundlag at fastholde en sådan påstand på. Jeg vil dog hæfte mig ved specialets fuldstændige lokale fokusering, samt at det ikke på noget tidspunkt forsøger at fremvise en lokalhistorisk eller righistorisk konflikt – hermed menes, at lokalhistorien fremstilles som betydningsfuld i sig selv uden at anden henvisning er nødvendig. Sammenligninger foretages, men udelukkende som ”overlappende” konstateringer eller som sideløbende historiske forløb.

3.5.1 Århusianske specialer – en opsummering:

Fællesnævneren for de to specialer er at de *kan* sættes i forbindelse med Leicester-skolen. Det er ikke sikkert, at skolens lære som sådan er udbredt, men dens bagvedliggende tanker og måde at arbejde på kommer til udtryk i de her brugte specialer. I begge specialer får kilderne lov til at fortælle deres egen historie, og historien får lov til at udfolde sig. Dette gøres under stort kritisk bevågenhed overfor kilderne og brugbare teorier inddrages, hvis muligt. Jeg mener ikke, at teorierne bruges som styrende for specialerne, de bruges nærmere som en hjælp til at vurdere kilderne hver for sig og sammen.

Når jeg siger, at specialerne *kan* sættes i forbindelse Leicester-skolen, så er det netop med tryk på *kan*, da Pedersen selv gør opmærksom på, at hun ikke mener at bruge nogle teorier. Dette er i sig selv interessant, da det viser en historiker, der ikke mener, at man skal bruge en eller anden teori for at udføre et brugbart arbejde. Historikerne fra Københavns Universitet fremhævede, når de ikke brugte teorier, og anførte, at dette hørte til sjældenhederne. Ved Århus universitet ser det ud til at billedet er direkte omvendt.

3.0.1 Holdninger og tendenser i specialerne:

I specialerne har jeg forsøgt at finde de holdninger og de tendenser, som specialeskriverne og deres vejledere har. Jeg har som hovedregel set på, om specialerne bar præg af rigshistoriske mål, eller om kilderne har fået lov at tale selv. Dette har jeg ment ville vise forskellige tilgange eller fagkulturer til historie og lokalhistorie.

Meget overordnet viser der sig et billede af tre forskellige tilgange, samt flere forskellige tolkninger over, hvad lokalhistorie er – og i forlængelse, hvordan det skal behandles.

Med hensyn til de tre forskellige tilgange kan specialeskriverne fra København, Aalborg og Odense grupperes under et, mens specialeskriverne fra Roskilde og Århus hver står for deres egen tilgang. Specialeskriverne fra København, Aalborg og Odense har alle det tilfælles, at historie skal bedrives med en bagvedliggende mening. For specialerne fra København er tendensen, at denne bagvedliggende helhed gerne må sige noget om det nationale. For Odense må denne ”mening” gerne være en større helhed. Ikke nødvendigvis en rigshistorisk helhed, en regional kan eksempelvis også gøre det. For Aalborg er det ikke vigtigt, hvilken bagvedliggende mening, der tegner sig, men der skal være en mening med specialet eller det historiske arbejde. Fællestanken for de tre synes at være: historie skal bruges og skal have et specifikt formål.

Specialerne fra Roskilde afspejler en tilknytning til samfundsvidenskaberne. Her anskues historie som en del af et identitetsskabende hele, og behandles derfor også sådan. Derfor drages der flere paralleller til samfundsvidenskab, som også bliver toneangivende.

Specialerne fra Århus tegner sig for en tilgang, hvor historie godt kan bedrives for sin helt egen skyld. Kilderne får her delvist lov til at tale for sig selv forstået på den måde, at teoretisk funderede indgangsvinkler er velansete, men dermed ikke sagt, at kilderne ikke kan være helt bestemmende for udviklingen – dog under behørig kritisk opsyn.

Opfattelsen af lokalhistorie spænder ganske vidt. Nogle giver nærmest det indtryk, at lokalhistorie ikke er værd at tale om, da det er historie på linje med alt andet, således at en specifik inddeling ikke giver nogen mening (København), mens andre lægger stor vægt på det lokale islæt (Odense). Her behandles lokalhistorie som en givtig indgangsvinkel til undersøgelser af mindre helheder eller som understøttelse til større (ikke nødvendigvis rigshistorie). Og endelig er der dem, som mener, at lokalhistorie uden problemer kan stå for sig selv som et vidnesbyrd over det behandlede materiale/lokalitet/emne (Århus). Opfattelsen af lokalhistorie spænder derfor ganske vidt lige fra hjælpevidenskab til selvstændig videnskab. Og vi må heller ikke glemme den holdning som specialeskriverne fra København udviste, nemlig at lokalhistorie ”...bedrives hovedsageligt af amatører...”. En udtalelse som mange nok vil blive stødt over, specielt de historikere, der er ansat

ved et lokalhistorisk museum eller lignede. Men her skal vi medtænke, at for specialeskriverne fra Københavns Universitet var det rigshistorien eller den nationale historie, der var vigtig – og der findes andre forskere med samme holdninger. Derfor er det logisk, at et stykke historisk arbejde om eksempelvis Nørresundbys gadefejere måske ikke vækker synderlig begejstring. På den anden side så viser Borgs speciale om Dragør, at ”rene” lokalhistoriske studier sagtens kan bedrives. Derfor kan man sige, at lokalhistorie som historisk disciplin for sig selv måske ikke er velanset, men dog bedrives og – hvis forskeren er uddannet – også anerkendes. I den anden ende ligger specialeskriverne fra Århus Universitet, der behandler lokalhistorie på lige fod med al anden historieforskning og mener, at det sagtens kan bedrives med det formål at fortælle en historie, som ikke har betydning for andet end sig selv. De resterende specialeskrivere, og til dels vejledere, lægger sig imellem disse to med hver deres opfattelser. For Roskilde omskrives lokalhistorie til kultur og kulturarv. En identitetsfølelse samt et omdrejningspunkt for en given gruppe søges påvist. Lokalhistorie er her et redskab på linie med al anden historie, og som læser af specialerne præsenteres man ikke for overvejelser mellem lokalhistorie og rigshistorie på samme måde som man gør andre steder. Disse overvejelser finder man hos specialeskriverne fra Odense Universitet, de skelner mellem lokalhistoriske studier og rigshistoriske studier, men fastholder, at lokalhistoriske studier skal bedrives og opfattes på lige fod med rigshistoriske. Her opfattes lokalhistorie, og nok også historie generelt, som et værktøj, der skal bruges til at kaste lys over en større helhed. De specialestuderende fra Aalborg Universitet lægger sig i forlængelse heraf, men ser ikke nødvendigheden af en større helhed. De historiske studier ønskes dog at være brugbare til et ”noget”.

Og det er faktisk ganske interessant. For ligemeget, hvordan de forskellige specialeskrivere og vejledere opfatter og forholder sig til lokalhistorie, så bedriver de den dog – nogle i større omfang end andre, og er dermed med til at udvide kendskabet til forskellige nicheemner. Tilgangene er ganske forskellige, men kilderne får dog lov til at udfolde deres fortælling – om end under forskellige betingelser og i forskellige sammenhænge. Den virkelige forståelse ligger i brugen, det er her begrebet ”lokalhistorie” kunne finde sin definition, men ikke gør det, da brugen er forskellig, hvilket desværre ikke bringer mig tættere på et svar på min problemstilling. Men det giver et indblik i de fagkulturer, der findes på og ved universiteterne. Fagkulturer, som på mange måder er bestemmende for, hvorledes udviklingen af videnskaben foregår. At den viser et så fragmenteret billede, *kan* på den ene side være hæmmende for lokalhistorien, men kan på den anden side også være fremmende.

4.0 Lokalhistorisk udvikling som fortolket i ”Fortid og Nutid”:

Tidsskriftet ”Fortid og Nutid” har siden sin grundlæggelse koncentreret sig om lokalhistorie og udviklingen af denne. Tidsskriftet er talerør for foreningen Dansk Historisk Fællesforening, en forening, som er en paraplyorganisation for Danmarks lokalhistoriske museer, arkiver samt landsarkiverne og andre foreninger – heriblandt Jysk arkæologisk Selskab, Dansk lokalhistorisk forening, Sammenslutningen af Slægtshistoriske Foreninger m.fl. Tidsskriftet blev grundlagt i 1914 med det formål at bringe *”korte, sammenfattede vejledninger og udsigter over den kulturhistoriske forsknings nuværende tilstand paa dens forskellige omraader...”* og *”meddelelser fra museer, biblioteker og arkiver...”* og *”anmeldelser og omtale af værker af omfattende karakter, der kan tjene som forbilleder for lokalhistoriske arbejder... samt referater af vigtigere artikler i de lokale tidsskrifter...”* samt at inddrage *”indbyrdes drøftelser mellem de historiske amtssamfund”* og til sidst, at bringe *”meddelelser fra omverden, især Norden og Tyskland”*.¹¹¹ Formålet og sigtet med tidsskriftet har selvsagt flyttet sig med årene i takt med at opfattelsen af lokalhistorie har ændret sig, men hovedtankerne har ikke ændret sig stort.

Det er især tidsskriftets erklærede mål at bringe *”udsigter over den kulturhistoriske forsknings nuværende tilstand”*, der bevirker, at det har interesse for mig. Det betyder nemlig, at tidsskriftet afspejler den lokalhistoriske udvikling i Danmark og indeholder diskussioner, artikler, kommentarer osv. der er knyttet til den. Jeg vil i det følgende give en kort skitse over denne udvikling og gå mere i dybden med nogle få betydningsfulde fikspunkter, som afspejler en hensigt og et formål med lokalhistorie og udviklingen af den herhjemme.

¹¹¹ Fortid og Nutid (1914-1919) pp.1-2 – alle citater i afsnittet.

4.1 Opblomstring og et usikkert ståsted:

Den store interesse for lokalhistorie i starten af 1900-tallet udmøntede sig i oprettelsen af amtshistoriske selskaber over hele landet. I løbet af kort tid var der ikke en plet, som ikke blev dækket af et af disse. De lokalhistoriske årbøger så dagens lys, og lokalhistorie var noget stort set alle danskere gik op i. Det vrimlede med diverse skrivelser om alt muligt – skrevet af alle mulige. I løbet af 1930'erne og 1940'erne begyndte de universitetsuddannede historikere at se et problem forme sig. De mange lokalhistoriske værker var stort set ubrugelige, og mange af dem var ikke andet end indsamlet kildemateriale, der ukritisk blev præsenteret for læseren. Det var ikke kun Finberg i England, der så det problem.

Blandt andet derfor blev tidsskriftet ”Fortid og Nutid” grundlagt, og allerede i 1928-udgaven angav det de første anvisninger på, hvordan man burde bedrive historisk-topografiske studier – lokalhistorie med andre ord. Disse anvisninger blev faktisk normgivende helt frem til Hvidtfeldts ”Håndbog for danske lokalhistorikere” i 1956.¹¹²

Op imod Anden Verdenskrig blev det flittigt diskuteret, hvor megen betydning lokalhistorie egentlig havde i forhold til rigshistorie, og ved oprettelsen af Lokalhistorisk Institut i 1943 så det ud til, at lokalhistorie fik sin plads blandt videnskaberne. Desværre blev instituttet som allerede nævnt aldrig nogen succes. Medstifter, leder og ildsjæl Albert Olsen måtte flygte til Sverige og efter krigen var der ikke de samme økonomiske midler til stede, og instituttet måtte lukke. Den øgede fokus på (en stor) nationalhistorie har sikkert også spillet ind. Som en art plaster på såret udsendte Dansk Historisk Fællesforening ”Håndbog for danske lokalhistorikere” i 1956. Bogen betragtes stadig af mange som hovedværket indenfor vejledning i lokalhistoriske studier. 1970'erne og 1980'erne så tilblivelsen af bindestregshistorierne og markerer samtidig Knud Pranges præsentation af Leicester-skolen herhjemme og oprettelsen af Lokalhistorisk Afdeling. Årtierne markerer samtidig et skifte for lokalhistorie.

I 1970'erne var oprøret mod autoriteterne i fuld gang og de nye store årgange af historiestuderende vendte sig væk fra de allerede etablerede historiske miljøer. For historiefaget betød det blandt andet at ”[k]un få læste *Historisk Tidsskrift, Historie og Fortid og Nutid. Selv Den jyske Historiker var på vej ud*”¹¹³, hele nye miljøer og fagkulturer opblomstrede. Man begyndte at producere historie for menneskerne omkring en – lokale historier fra egnen som folk kunne relatere til. Det var ikke kun Lokalhistorisk Afdeling der blomstrede, men hele den lokalhistoriske palet.¹¹⁴

I 1985 udgav foreningen en ny vejledning i lokalhistorie, ikke som direkte afløser for Hvidtfeldts,

¹¹² En gengivelse af lignede anvisninger blev givet til Dansk historisk fællesforening allerede i 1911

¹¹³ Busck (1990) p. 158

¹¹⁴ Jf. Ibid., pp. 157-159

men som en opdatering af rådene om, hvordan lokalhistorie kan bedrives. Året afsluttede Fortid og Nutid ved at udsende et referat fra årsmødet med titlen ”Det enkelte menneske i Lokalhistorien”. Særtrykket adskiller sig betydeligt fra de tidligere fokuseringer på lokalhistorie ved kun at fokusere på mennesket som ét enkelte menneske, som en person. 1990ernes fokusering på individet kan spores allerede her. Det var ikke længere samfundet eller gruppen, der var i centrum, men individet. Steen Bucsks repræsentativitetsproblem melder sig hermed tydeligt, da en personschildring kun kan være repræsentativ i forhold til bestemte roller i en gruppe. Gruppen bliver dermed det repræsentative element, og problemet opstår, da når man prøver at identificere disse grupper.¹¹⁵ Derfor vidner 1990erne da også om livlige debatter vedrørende dansk lokalhistories status og afslører en lidt usikker tilgang til fremtiden. Synligst er dette i slutningen af årtiet, hvor det givetvis har været kendt, at Lokalhistorisk Afdeling ville blive nedlagt med Knud Pranges pension i år 2000.

Jeg vælger at indlægge tre fikspunkter i den overstående udvikling: det første med oprettelsen af Lokalhistorisk Institut, det andet i 1970erne og oprettelsen af Lokalhistorisk Afdeling og endelig det tredje ved 1990erne og nedlæggelsen af Lokalhistorisk Afdeling.

4.2 Fikspunkt: Lokalhistorisk Institut:

Oprettelsen af Lokalhistorisk Institut må siges at være noget af en sejr for dets støtter. Disse talte Albert Olsen og Johan Hvidtfeldt som begge – på forskellig vis – anså lokalhistorie for at være af væsentlig betydning.

I 1943 indrykkede Olsen en artikel i ”Fortid og Nutid” i anledningen af instituttets oprettelse, da dette nævnes og de stiftende medlemmer fremhæves. Det ville være forkert at se artiklen som et udtryk for glæde over, at instituttet oprettes, nærmere som et udtryk for, at instituttet *heldigvis* oprettes. *Heldigvis* fordi der skulle styr på denne lokalhistorie, og de uddannede historikere måtte tage ansvar. For Olsen er der en hel klar adskillelse mellem en lokalhistoriker og en historiker. Olsen begræder kvaliteten af de daværende lokalhistoriske værker i sin artikel og anfører deres tilstand som grunden til, at instituttet *må* oprettes og finansieres. Med hans egne ord:

”Nu er der i de senere Aar fremkommet Monografier over et Antal danske Købstæders Historie, men desværre kan man ikke sige, at Rigshistorien herved er blevet væsentlig beriget. Grunden hertil maa vel først og fremmest søges i den yderst traditionelle Opfattelse af Lokalhistoriens Omraade og Opgaver, endvidere i den

¹¹⁵ Specialeforfatteren B.K. Jørgensen talte tidligere om ”community” – grupperinger i samfundet med indbyrdes magtrelationer. Min tolkning af Busck nødvendiggør disse, hvilket også skal ses i lyset af at ren personschildring, der ikke kan være repræsentativ for noget andet, ikke er historie ifølge Busck. Artiklen om repræsentativitet er ganske vist fra 1999, men det er tydeligt at det er det samme Busck hentyder til i denne artikel, dog uden at sætte ord på det.

sørgelige Kendsgerning, at adskillige af Forfatterne overhovedet ikke magter det Hverv, de har taget sig paa.”¹¹⁶

Men den universitetsuddannede historiker får også et par ord med på vejen, når problemerne opremses:

”Men disse mangelfulde Arbejder benyttes flittigt. Den, der skriver Rigshistorie, finder tit en Oplysning hist og en anden her i de lokalhistoriske Arbejder. Af hvad han paa den Måde har plukket sammen, drager Forfatteren saa ”almengyldige” Slutninger. Det er en yderst farlig Metode; hvad der har Gyldighed i Aalborg gælder ikke i Nakskov, Det stykke ”Danmarkshistorie”, som opstaar paa denne Maade, har ikke Krav paa større Respekt, rent bortset fra, at mange af de ”Kendsgerninger”, der tages fra lokalhistoriske Arbejder, er mere end tvivlsomme, undertiden positivt urigtige.”¹¹⁷

Selv den daværende rigshistorie nævnes:

”...dansk indenrigspolitisk Historie [er endnu] et særdeles lidet opdyrket Felt. Hvad vi ved, bygger vi tildels paa Forordninger, der aldrig er blevet overholdt, og paa en Række Postulater om forskellige af de vigtigste Foreteelser inden for Samfundshistorien, hentet fra Undersøgelser, der ikke har almen Gyldighed og ofte er rent lokalt behandlet. Vi kommer ikke stort videre, hvis det lokalhistoriske Stof ikke ganske systematisk inddrages i vore Undersøgelser.”¹¹⁸

Og det er denne systematiske inddragelse af lokalhistorisk stof som instituttet skal forestå. Indsamlingen af dette stof skal organiseres og uddelegeres til faghistorikere og de bedste lokalhistorikere. Instituttet skal således kontrollere deres arbejde og vejlede. For som Olsen siger:

”Vejledningen vil være en Behagelighed for den, der interesserer sig mere for at dyrke historisk Videnskab end for sin egen Fortrinlighed.”¹¹⁹

Hermed mener jeg, at det er tydeligt at Lokalhistorisk Institut ikke skulle oprettes for lokalhistoriens skyld, men for historiens skyld – den videnskabelige histories skyld.

Det overstående er selvfølgelig ”kun” et udtryk for Olsens holdning, men dækker ganske godt den holding, som professionelle historikere havde overfor lokalhistorie og mere specifikt lokalhistorikerne.

¹¹⁶ Olsen (1943) p. 1

¹¹⁷ Ibid., pp. 1-2

¹¹⁸ Ibid., p. 5

¹¹⁹ Ibid., p. 6

Den anden fremtrædende personlighed jeg nævnte var Hvidtfeldt, der i 1942 bragte en lignende artikel, også i ”Fortid og Nutid”. Hvidtfeldts linje var mere forsonlig end Olsens, men også han giver udtryk for at noget skal gøres for lokalhistorien og med lokalhistorikerne, for de nuværende forhold kan ikke fortsætte. Som han sagde det:

”...en ting er, at lokalhistoriske arbejder kan yde støtte til den videnskabelige forskning. En anden ting er, om de gør det. De fleste faghistorikere vil uden tvivl sige, at der kun er en ret ringe del af indholdet [af de lokalhistoriske arbejder], der i denne forbindelse kan komme i betragtning, at der findes meget indenfor den lokalhistoriske forskning, som i alle henseender er daarligt, og som der ikke burde have været ofret papir og tryksværte paa. Og man maa vist give denne kritik ret.”¹²⁰

”...naar man vil fremlægge sit arbejde paa tryk, har man dog ... en vis moralsk forpligtelse til at udnytte det væsentligste af kildemateriale. ...man [kan] som hovedindvending fremføre, at det indsamlede stof ofte bliver altfor lidt bearbejdet. ...Man maa give en sammenhængende fremstilling, hvor stoffet er bearbejdet, alle mulig konklusioner draget, samtidig med at aarsagssammenhængen træder tydeligt frem.”¹²¹

Det er de samme problemer, som Finberg så i England – en mangel på kildekritik og en problemstilling.¹²² Men til forskel fra Finberg havde Hvidtfeldt et klokkeklart billede af hvad lokalhistoriens formål var. Han forklarer det således:

”Hvad der nu end ligger bag ved den lokalhistoriske interesse, er der ingen tvivl om lokalhistoriens egentlige formål, det er det samme som rigshistoriens: at udvide kendskabet til vort lands fortid. Men lokalhistorien gør det gennem at studere udviklingen i de enkelte dele af landet. Rigshistorien maa skildre udviklingen i hele riget, finde frem de træk, der er fælles, udrede ... nationens fællesoplevelser... Thi fortrolighed med fortiden giver en dybere forstaaelse af nutiden og gør det muligt at kende forudsætningerne for det danske rige...Men samtidig faar man ogsaa en forstaaelse af, at det danske folk ikke er en isoleret foreteelse i verdensaltet, men til alle tider har været en del af en stor og omfattende kulturverden... Lokalhistorie kan i sig selv virke som kulturpædagogisk faktor og gør det uden tvivl i allerhøjeste grad, men jeg vil dog tro, at det er den almindelige historie, som man i denne forbindelse først og fremmest maa ty til. Men der er her et vist sammenspil mellem lokalhistorien og rigshistorien. Det naturlige for den historisk interesserede er at begynde med det bedst kendte. [slægten, gården og sognet]”¹²³

For Hvidtfeldt er lokalhistorie ikke et værktøj til brug for rigshistorien, de to er sidestillede med et fælles mål. Den samme tanke som vi så i Leicester-skolen, men nu med et formål, en mening. Det Lokalhistoriske Institut skulle være det værktøj hvormed man kunne ændre den daværende

¹²⁰ Hvidtfeldt (1942) p. 218

¹²¹ Ibid., p. 219

¹²² Jf. Ibid., pp. 218-220

¹²³ Ibid., p. 209

lokalhistoriske forskning til noget, der kunne støtte den faghistoriske forskning.

4.3 Fikspunkt: 1970erne og Lokalhistorisk Afdeling:

1970erne og Lokalhistorisk Afdeling er det andet fikspunkt jeg har indlagt. Årtiet blev det, hvor bindestregshistorie for alvor satte sig igennem herhjemme, og hvor lokalhistorie endnu engang blev repræsenteret på universiteterne, mere specifikt Københavns universitet. Som fikspunkt er det interessant, fordi bindestregshistorietankegangen gør det nærliggende at tænke på lokalhistorie som en bindstregshistorie, mens oprettelsen af Lokalhistorisk Afdeling er interessant, simpelthen fordi den blev oprettet.

Hvorfor afdelingen så dagens lys, er dog måske ikke så mærkeligt. De problemer som Olsen og Hvidtfeldt påpegede allerede i 1940erne, var der jo for så vidt stadig. Lokalhistorie kunne stadig bedrives uden skyggen af metodisk og kildemæssig omtanke. Samtidig var lokalhistorie blevet meget mere udbredt med statsansatte professionelle som forvaltere på diverse lokalhistoriske arkiver og museer. Arkiver og museer, der havde set dagens lys i en bølge af lokalhistorisk fremgang ud over hele landet. Så på den ene side var lokalhistorie i fremgang, men på den anden side var man nervøs for, hvad det ville betyde for faget.¹²⁴

Dansk Historisk Fællesforening og andre foreninger arbejdede stadig på at højne kvaliteten af meget at det lokalhistoriske arbejde, og aktive i disse foreninger pressede på for igen at blive repræsenteret på et universitet. Og i 1970 lykkes det så. Og formålet var ikke så anderledes end i 1943, dog ikke med den samme vægt på styring, nej nu skulle afdelingen vejlede og konsultere. Hovedopgaverne blev præsenteret i ”Fortid og Nutid” af daværende redaktør Olaf Olsen¹²⁵:

”At iværksætte og gennemføre lokalhistoriske forskningsopgaver af almenhistorisk værdi, herunder sådanne som kan gennemføres under medvirken af lokale kræfter rundt om i landet.

At inspirere historiestuderende til at foretage lokalhistoriske undersøgelser og bistå dem ved arbejdet hermed.

At bistå og inspirere det historiske arbejde i de lokalhistoriske foreninger og institutioner ved vejledning, afholdelse af kursus, udgivelse af hjælpemidler etc.,

og at højne kvaliteten af de lokalhistoriske årbøger ved rådgivning til forfattere og redaktører.”¹²⁶

Som eneste medarbejder blev Knud Prange tilknyttet afdelingen. Som Olaf Olsen skrev ”*nogen flyvende start får instituttet ikke. I den herskende bevillingssituation er midlerne små. Men det*

¹²⁴ Olsen (2) (1970) p. 377

¹²⁵ Olaf Olsen (1928-) Søn af Albert Olsen og historiker, arkæolog samt dr. phil. 1981-1995 direktør for nationalmuseet og rigsarkivar. Har blandt andet forestået den store ombygning museet har gennemgået, samt udført store udgravninger i vores Vikingeborge og i mange kirker landet over.

¹²⁶ Olsen (2) (1970) p. 378

vigtigste er, at arbejdet nu er i gang.”¹²⁷ Hans artikel afspejler savnet af Lokalhistorisk Institut som kvalitetssikring for lokalhistoriske arbejder. Det er et arbejde, hvis betydning har været overladt til tilfældigheder, men som nu endelig får den opmærksomhed, der er påkrævet. Hvor påkrævet den opmærksomhed var, fremhæver Olaf Olsen her:

”I 1966 gjorde man et forgæves forsøg på at interessere det nye universitet i Odense for tanken [om et nyt lokalhistorisk institut]. Året efter henvendte styrelsen¹²⁸ sig med tilslutning fra samtlige historiske professorer ved de tre universiteter [København, Århus og Odense] til rektor for København universitet om oprettelse af et institut for lokalhistorisk forskning...”¹²⁹

Man har altså ment, at et nyt institut var bydende nødvendigt. Og begrundelsen er det store lokalhistoriske opsving. Dertil vil jeg tilføje, at historiefagets udvikling på daværende tidspunkt sandsynligvis også satte lokalhistorien under pres.

1970'erne var vel på mange måder en turbulent tid for historiefaget, en tid, hvor flere forskellige tilgange og alternative metoder så dagens lys. Et historiefag i udvikling kunne man sige. Denne udvikling påvirkede selvfølgelig også lokalhistorie, der jo selv var inde i en rivende udvikling. Den nye leder for Lokalhistorisk Afdeling mente, at denne udvikling ville forårsage en ændring i lokalhistoriens væsen og dens arbejdsopgaver.¹³⁰

I den forbindelse er det vigtigt at understrege, at Prange også dengang var tilhænger af Leicester-skolen og derfor på ingen måde så lokalhistorie som et hjælpefag eller en sidegren af historie – rigshistorie. Lokalhistorie var for ham en lige så gyldig videnskab som alle andre, og det ikke at forveksle med bindestregshistorierne. Prange mente, at de ændringer, som udviklingen afstedkom for lokalhistorie, udmøntede sig i et opgør med den traditionelle eller klassiske lokalhistorie. Nu ville der ske en kraftig professionalisering af faget, og lokalhistorie skulle endelig få sin plads blandt de andre videnskaber.¹³¹ Det er nok heller ikke var helt forkert antaget, når han nu selv skulle forestå ledelsen af den afdeling, som skulle sikre, at lokalhistorien blev mere kvalitetsbevidst og også mere afgrænset. Efterfølgende udsendte Lokalhistorisk Afdelingen og Prange flere artikler i forskellige tidsskrifter om, hvordan lokalhistorie skulle opfattes og karakteriseres.

Prange karakteriserede selv lokalhistorie som en ”...videnskab med mennesket i centrum – [hvor mennesket] studere[s] som medlem af et samfund.”¹³² Samfund var i denne betydning sidestillet

¹²⁷ Ibid., p. 378

¹²⁸ Det er faktisk lidt uklart hvilken styrelse Olsen sigter til. Men umiddelbart er det styrelsen for Dansk Historisk Fællesforening.

¹²⁹ Olsen (2) (1970) p. 378

¹³⁰ Jf. Prange (1974) p. 4

¹³¹ Jf. Ibid., p. 5-8

¹³² Ibid., p. 8

med familie, en sociale eller politisk gruppe eller en menighed. Karakteristikken er ganske interessant, da den ikke kun ser på individet, men individet som medlem af et samfund eller gruppe. Hermed inddrages forskellige forskningsretninger samtidigt til at afdække fælles hele. Hensigten for lokalhistorikeren bliver derved at ”...*inddrage flere sagsområder i sin undersøgelse.*”¹³³ Lokalhistorikeren skulle ”...*etablere en enhed af sproghistorie, stednavnehistorie, geografi, geologi, klimatologi, botanik, medicin og meget andet.*”¹³⁴ Lokalhistorikerens opgave blev derved at ”...*behandle mennesket som en enhed.*”¹³⁵ Med alle de forskellige grene af historiefaget, som så dagens lys på daværende tidspunkt, er det bemærkelsesværdigt, at Prange her taler om en enhedsvidenskab, en videnskab, der rummer alle videnskabelige forgreninger, som berører dets felt og emne. Det er selvfølgelig den lokalhistoriske tolkning, som Leicester-skolen præsenterer den Prange her giver udtryk for. Hermed bliver det også klart, hvorfor vejledning og konsultation blev hjørnestenene for Lokalhistorisk Afdeling.

4.4 Fikspunkt: Lokalhistorisk Afdeling:

Det tredje og sidste fikspunkt jeg indlagde, var 1990erne og nedlæggelsen af Lokalhistorisk Afdeling. 30 år var gået og meget havde forandret sig. Lokalhistorie syntes endelig at kunne kalde sig for et anerkendt forskningsområde. De senere år havde set publiceringen af yderst værdifulde og professionelle værker og artikler om lokalhistorie, nogle skrevet af uddannede historikere og andre af amatørhistorikere. Der findes stadig eksempler på værker og artikler, der nok ikke skulle have været publiceret, men der bliver længere imellem disse og kvaliteten er generelt højnet.¹³⁶ Om dette skyldes Lokalhistorisk Afdeling eller det faktum, at der nu sidder uddannede personer rundt omkring på diverse lokalhistoriske arkiver og museer, skal jeg lade være usagt. Som Mikkel Pedersen, museumsinspektør på Frilandsmuseet, omtalte artikler i Årbøger:

”Vægtningen ligger nok anderledes end den rent professionelle [historiker] ville gøre det, men grundigheden og materialekendskabet er tit højt, enkelte steder bemærkelsesværdigt...”¹³⁷

En begrundelse skal også findes i den lokalhistoriske opblomstring som syntes at finde sted i 1990erne. En opblomstring som Pedersen tilskriver en søgen og definition af identitet. Han skriver:

¹³³ Ibid., p. 8

¹³⁴ Ibid., p. 8

¹³⁵ Ibid., p. 8

¹³⁶ Jf. Pedersen (1999) p. 320

¹³⁷ Ibid., p. 321

”Et andet kodeord for foreningen af det lokale og historiske studier kan være det efterhånden så benyttede identitet. Den lokale identitet har som en hjørnesteen stedet, ideen om at ”her har jeg rod, herfra min verden går”, ligeså vel som en lokal identitet i et forestillet fællesskab mellem dem, der bor et bestemt sted og således formodes at dele en afgørende sum af erfaringer og påvirkninger.”¹³⁸

I starten af 1990'erne snakkede man om bevidsthedshistorie som det nye indsatsområde. Et stykke historieforskning, der ”...rummer i sig [selv] en række **mulige** spor, en række **mulige** historier, der ikke materialiserede sig, og som derfor er vanskeligt at gribe om, men som ikke desto mindre var en del af bevidstheden og dermed et stykke levende eller levet kultur.”¹³⁹ I slutningen af årtiet snakkede man om *identitet*. Årtiet blev derfor på mange områder et årti med nye muligheder, med nye tilgange. Mikrohistorie havde holdt sit indtog og fundet sin plads, de store postmoderne tanker havde indfundet sig og også fundet deres plads og de marxistiske tilgange havde udspillet deres rolle. *Identitet* og *kultur* var de nye styre redskaber, en udvikling, der selvfølgelig også påvirkede lokalhistorie.

Midten af 90'erne så også en historikerfejde udspille sig i flere aviser og tidsskrifter.¹⁴⁰ Og for lokalhistorie betød årtiets afslutning også nedlæggelsen af Lokalhistorisk Afdeling. Det var blevet besluttet at afdelingen skulle nedlægges i sammenhæng med Pranges pension, hvilket fandt sted i år 2000.

Historie fik et nyt gennembrud i dette årti og har vedvarende spillet en rolle ved diverse skoleforlig/bestemmelser, som Folketinget har udarbejdet og bearbejdet, historie har oven i købet fået sin egen kanon, Historiekanonen, som om noget lægger vægt på dansk identitet og dansk kultur. Heri listes ikke mindre end 29 personer og begivenheder hvoraf 5 er udenlandsk orienteret, mens resten omhandler Danmark. Om disse fastslår kanonen at:

Det er tilstræbt, at alle kanonpunkterne fremstår som afgrænsede begivenheder og forløb, der **repræsenterer** væsentlige brud eller forandringer, eller som har en symbolværdi, der giver klare **signaler** om indhold og muligheder for **perspektivering**.¹⁴¹

Hvorledes kanonen skal bruges er ganske tydeligt, men ikke helt så problemfrit – specielt hvis repræsentativitetsproblemet medtænkes. I forhold til lokalhistorien har kanonen en betydning i og med, at den opsætter, hvad der ønskes undervist i. Den lægger samtidig vægt på, at de 29 punkter

¹³⁸ Ibid., p. 323

¹³⁹ Haue m.fl. (1991) p. 31

¹⁴⁰ John Christensen og Henrik Stevnsborg indrykkede i 1993 i flere tidsskrifter en debatartikel med navnet ”Historikerfejde”. Hovedtemaerne var historisk relevans og historisk erkendelse. I Fortid og Nutid 1994 hefte 1 indrykkede flere historikere et modsvar under navnet ”Historikerfejde II”.

¹⁴¹ <http://www.danskhistorie.dk/forside/laerervejledning/historiekanon/>

ikke er obligatoriske, samt at listen kun skal optage 25% af undervisningen.¹⁴² Så i de sidste 75% skal der inddrages andet historie, der også har Danmark som sigte.

Og al denne opmærksomhed er måske ikke så mærkelig endda, i et interview i 2000 sagde Prange:

”Jeg tror, at ”den grønne bølge” som startede allerede i 1960erne og som betød, at man samlede sig om det nære, var imod EF og EU, genoprettede gadestævner og gadekær og den slags i landsbyerne, vil blive yderligere forstærket i de kommende år. Her bruger man lokalhistorie som kulturværn. I en situation hvor man går ind i et regionernes Europa, eller hvad man nu vil kalde det, da kan man godt få brug for at besinde sig på sin lokale arv, hvad enten det så er den danske eller den fynske eller det er en endnu mindre enhed.”¹⁴³

Jeg vil vove den påstand, at Prange fik ret. Vi har ikke fået et regionernes Europa endnu, men historie har vundet indpas igen. Netop fordi det er blevet så vigtigt for os at kende vores baggrund, vores kulturelle identitet. Nationalismen er langt fra et overstået kapitel, og historie som argumentation bruges hyppigere end for bare få år siden.

Så lokalhistorie led ikke nogen tilbagegang som sådan, da Lokalhistorisk Afdeling blev nedlagt, men det gjorde opfattelsen af lokalhistorie som enkeltstående forskningsgren måske. Med Historiekanonen i baghovedet er det muligt at lokalhistorien bliver en del af historien, af den store historie. Derved kan det ikke retfærdiggøres at have en separat forskningsgren. At afdelingen derfor tilbageføres under det Historiske Institut, viser en beslutning om, at det er her lokalhistorie hører hjemme – under historie og ikke som en separat enhed. Om det så er som en understøttende del eller som en integreret del, finder jeg, at der ikke er helt enighed om. Hverken hos Fortid og Nutids debattører, men heller ikke hos diverse specialeskrivere.

¹⁴² <http://www.danskhistorie.dk/forside/laerervejledning/historiekanon/>

¹⁴³ Prange (2000) p. 74

4.0.1 ”Fortid og Nutid” – fortolket:

Som det første fikspunkt viser, har der været et ønske fra akademisk side om at udbrede en del mere kvalitetsbevidsthed og endda kontrol til lokalhistorie. Samtidig har der været en erkendelse og anerkendelse af det arbejde, som en lokalhistoriker foretager. Det har været nyttigt om end uden mål og retning.

Det andet fikspunkt beretter om et nyt forsøg på at opnå denne kvalitetsbevidsthed. Graden af kontrol er umiddelbart mindsket, men i virkeligheden kan man argumentere for at den er vokset.

Som nævnt fik Lokalhistorisk Afdeling til opgave at yde vejledning og konsultation for lokalhistoriske foreninger, arkiver og museer. Arkiver og museer, hvis ledelse ikke var i hænderne på en lokal personlighed, men på en statslig ansat professionel uddannet

historiker/arkivar/antropolog eller lignede – dette er selvfølgelig kun gældende for statsstøttede steder. Så den ønskede kontrol fra 1943 **kom** til at danne basis for meget lokalhistorisk forskning – både direkte og indirekte.

Det tredje fikspunkt markerer enden for Lokalhistorisk Afdeling. Men betyder dette også enden på lokalhistorisk udfoldelse? Selvfølgelig ikke. Lokalhistorisk Afdeling havde nok i manges øjne udspillet sin rolle. De foreninger, arkiver og museer, hvis interesser afdelingen skulle hjælpe med at pleje, behøvede ikke længere denne hjælp. De er blevet store og rodfæstede nok til at klare sig selv. De er blevet metodisk velovervejede og kvalitetsbevidste. De nye arkiv- og museumslove understreger alle at lokalhistorie eller kulturarven som de skriver, er blevet et statsligt anliggende at varetage. Og varetaget det bliver den, på lokale præmisser, men med professionel håndtering, støtte eller hjælp.

Derfor er det ikke helt forkert at sige, at målet som nedsat i 1943 er nået. Det betyder selvfølgelig ikke, at alt er godt. Fra et akademisk synspunkt er lokalhistorie stadig et lidt rodet begreb, og tilgangen til lokalhistorie – altså de bagvedliggende overvejelser, er heller ikke lige til – men det er den selvfølgelig heller ikke til Historie. Men lokalhistories status er højnet og meget lokalhistorisk arbejde bliver også anerkendt. Ikke det hele, da der stadig er plads til at bedrive lokalhistorie næsten som man lyster, men så bliver resultatet også derefter. Det er Pranges pointe eller forudsigelse som udspiller sig. Mennesker, ikke kun i Danmark, føler større og større tilknytning til deres levested og fødested – de to behøver ikke være det samme. De tætte bånd med omverdenen bevirker dette, ikke nødvendigvis som et modspil, men som en hjælp til at definere os selv som mennesker – det vil sige de grupper, der omgiver os og definerer os. Det er endnu engang hele diskussionen om identitet og mennesker i samspil. Og i denne optik er det muligt at en opdeling i historien og lokalhistorien ikke længere er brugbar.

5.0 Opsummering og konklusion:

Indledningsvis spurgte jeg: hvad er lokalhistorie og hvad skal vi med den? I det efterfølgende har jeg ledt efter svar på, hvad den er, og hvordan den bruges samt givet henvisninger til, hvordan den opfattes før som nu og ikke mindst, hvordan den bedrives. Indledningsvis gjorde jeg opmærksom på, at det absolut ikke kun er universitetsuddannede personer, der bedriver lokalhistorie. Senere hen, hvorledes dette blev opfattet som et problem, man måtte have kontrol over, og hvordan man faktisk fik det. I dag er lokalhistorisk arbejde bedrevet af ikke universitetsuddannede personer anerkendt og forventes kritiseret på linje med, hvad uddannede historikere producerer. Sådan har det ikke altid været, og jeg vil gerne gengive noget fra en anmeldelse fra 1879, hvor forholdet mellem uddannede historikere og amatørlokalhistorikere udfoldes. Samtidig gives der et bud på, hvordan historie skal bedrives:

”Naar Forf. Til det nævnte Skrift paa Titelbladet betegner sig som ”Lærer i Skjenkelsø”, har han derved strax paa Forhaand givet os et Vink om, med hvilke Forventninger vi bør gaa til Læsningen af hans Bog. ...det er glædeligt, at Interessen for det forbigangne nu ganske anderledes end tidligere er vakt og udbredes blandt Menigmand. Men fra det, at Øret er aabnet og Sindet modtageligt, er der et langt Spring til selv at optræde belærende – eller burde der i at Fald være, thi desværre overses dette ofte[. Afslutningsvis nævnes:] Men jeg tvivler for øvrigt om, at der udenfor Hjørunde Sogn vil findes mange, som for deres Fornøjelse ville læse en saa kjedsommelig Bog som denne. Da Bogen er udgivet ned Understøttelse af det kgl. danske Landhusholdningsselskab, vil jeg til Slutning udtale det Haab, at Selskabet næste Gang, det understøtter et historisk Arbejde, maa være lidt heldigere i sit Valg, end det denne Gang har været.”¹⁴⁴

Anmeldelsen er af C.F. Bircka over E. Carstensens ”Hjørunde Sogns Historie” fra 1878. Jeg har kun bragt et meget begrænset uddrag her, da Bircka i originalen bruger flere sider. Essensen er at: historie skal bedrives af uddannede historikere, og lokalhistorie er ikke ordentlig historie, da denne ikke har værdi for Riget og dermed rigshistorien. Det er denne holdning lokalhistorien har måtte indfinde sig under og vokse sig op fra. Og til denne holdning hører lokalhistorien som en hjælpevidenskab til rigshistorien og uden nogen selvstændig betydning selv. Sådan tænkes der ikke mere, selvom lignende holdninger fremkommer engang imellem. Som nævnt tidligere er det mere brugbarheden af lokalhistorien, som nu afgør opfattelsen, i stedet for en relation til rigshistorien. Brugbarheden af lokalhistorien har derfor været et vigtigt element i dette speciale, da den både giver svar på, hvad lokalhistorien er, samt hvad vi skal med den. Det sidste må være lige så vigtigt som det første, måske endda vigtigere, for hvis vi vidste at vi ikke skulle, eller kunne, bruge

¹⁴⁴ Bircka (1879) pp. 705-721

lokalhistorien til noget, hvorfor så beholde den? – et synspunkt man ikke helt kan se bort fra. Men for at vide, hvad vi skal med den, må vi først vide hvad lokalhistorie er for noget. Det er nok blevet bemærket, at jeg har valgt ikke at fokusere på de forskellige definitioner af lokalhistorien, som kan findes. Men nogle af dem lyder som følger:

Fra ”Gads Historie leksikon”: *”Lokalhistorie, betegnelsen for den historieskrivning og -forskning, der har det lokale nærmiljø som omdrejningspunkt, og som for en betydelig dels vedkommende dyrkes med udgangspunkt i lokalhistoriske foreninger og arkiver.”*¹⁴⁵

Claus Bjørn¹⁴⁶ har engang skrevet at: *”...lokalhistorie: studiet af en lokalitet (mindre end Fyn!), der geografisk, administrativt eller ved indarbejdet tradition opfattes som et (indenfor landet) i forhold til omgivelserne afgrænset hele.”*¹⁴⁷

Johan Hvidtfeldt formulerede det: *”...der [er] ingen tvivl om lokalhistoriens egentlige formål, det er det samme som rigshistoriens: at udvide kendskabet til vort lands fortid. Men lokalhistorien gør det gennem at studere udviklingen i de enkelte dele af landet.”*¹⁴⁸

Og en specialeskriver formulerede det således: *”I lokalhistorie studeres historien for sin egen skyld, og ikke for at inddrage bredere perspektiver og samfundstræk. Lokalhistorien bedrives hovedsageligt af amatører, mens mikrohistorie udøves af professionelle historikere”*¹⁴⁹

Endeligt har Knud Prange tilsluttet sig denne definition af formålet: *”Vi er mange, der tror på, at mødet med fortiden rummer mulighed for personlig oplevelse og menneskelig forståelse, og at fordybelse i sin egen eller sin egns historie kan være en støtte i menneskers forsøg på at forme deres tilværelse...”*¹⁵⁰

Som det fremgår, er der ikke helt enighed. Derfor har jeg da heller ikke valgt at fokusere på allerede formulerede definitioner, men i stedet på ,hvordan lokalhistorie bliver brugt og opfattet, da det var min tanke at en definition eller tendens ville vise sig. Og det gjorde den så sandelig også. Jeg fandt, at der blandt mine udvalgte specialeskrivere kan findes tre forskellige tilgange til lokalhistorie og historie generelt samt fem forskellige opfattelser af lokalhistorie, og hvordan den bruges. Der var samtidig en noget divergerende holdning til, hvordan lokalhistorisk forskning opfattes. Som en af

¹⁴⁵ Moring (2004) p. 397 (BEJ)

¹⁴⁶ Claus Bjørn (1944-2005) mag.art i historie ved Københavns universitet i 1970, ansat ved samme i 1971 som lektor i landbrugshistorie samt fra 1975-1985 redaktør af ”Fortid og Nutid”. Har bedrevet en del forskning indenfor landbohistorie sat i relation til dansk politik i 1800 tallet.

¹⁴⁷ Bjørn (1981) p. 172

¹⁴⁸ Hvidtfeldt (1942) p. 209

¹⁴⁹ Jørgensen (2001) p. 15

¹⁵⁰ Prange (1992) pp. 87-88 (gengivet fra Ernst Verwohlt indledning til ”Roskilde Amt under besættelsen 1940-1945”, Historisk årbog for Roskilde Amt 1990)

definitionerne her gengivet viser, så mener en specialeskriver fra Københavns Universitet ikke, at professionelle historikere burde bedrive lokalhistorie, hun går endda så langt som til at mene, at lokalhistorie bedrevet af professionelle historikere simpelthen ikke er lokalhistorie. Interessant bliver det, når vi kigger på hendes præmisser. ”*I lokalhistorien studeres historien for sin egen skyld...*” skriver hun. Indledningsvis skrev jeg, at en betydende forskel mellem lokalhistorie bedrevet andre steder end universiteterne og lokalhistorie bedrevet på universiteterne var *formål*. Med andre ord at et stykke historie bedrevet på et universitet skal have et formål og en mening – lidt den samme tankegang som Steen Busck har, at samfundsmæssigt betalt forskning også skal komme samfundet til gode. Specialeskriveren skrev videre, at lokalhistorie ikke bliver bedrevet ”...for at inddrage bredere perspektiver og samfundstræk.” Det er *formål*, hun her hentyder til. Hun gør det dog i en grad, hvor hun simpelthen udelukker muligheden for formål i lokalhistorien. Lokalhistorien kan dermed siges at være historie bedrevet uden formål. Hun afspejler nærmest fuldstændig holdningen, som den var hos Albert Olsen og til dels hos Johan Hvidfeldt, endda som afspejlet hos Bircka. Hvilket undrer mig lidt, da der trods alt er gået nogle år siden 1878. Forklaringen skal findes i formålet. Formålet for specialeskriverne fra eksempelvis Københavns Universitet var at videregive oplysninger, der kunne belyse noget om Riget, og derfor er rene lokale skrivelser uden betydning. For specialeskriverne fra Odense var holdningen er helt anden. Fælles for alle specialeskriverne er, at kilderne siger noget, som vi i dag kan fortolke og danne os en mening om. Og da det kilderne fortæller, er historier fra vores fælles fortid, så lytter vi og danner os et billede af, hvordan det var engang. Et billede vi efterfølgende definerer os selv ud fra. Pranges gengivende definition af formålet med lokalhistorien afspejler netop dette, og det gør definitionen fra specialeskriveren faktisk også, da ”...*bredere perspektiver og samfundstræk*” netop er dette billede. At hun så har udelukket lokalhistorien herfra, må stå for hendes regning. For Prange handler det om at finde ”...*fordybelse i sin egen eller sin egns historie...*” for derigennem at finde ”...*en støtte i menneskers forsøg på at forme deres tilværelse...*” med andre ord identitet. Bemærk også at fordybelsen kan komme fra et menneskes egen historie altså menneskets oplevede virkelighed og derigennem den historie man har tillagt sig. Denne behøver ikke nødvendigvis at være lokalhistorisk, men kan sagtens være rigshistorisk. Prange skelner med andre ord faktisk ikke mellem rigshistorie og lokalhistorie – dette tolker jeg som Leicester-skolens lære. En lære, der som tidligere argumenteret også på sin vis kommer ud over repræsentativitetsproblemet i historievidenskaben.

De overstående definitioner omhandler faktisk identitetsdannelse samt et afgrænset område at arbejde med kilderne indenfor. Til forskel fra historie, som ikke er områdemæssigt afgrænset i selve begrebet.

Specialeskriverne fra Roskilde Universitet har derved en pointe, når de specifikt arbejder med identitet som omdrejningspunkt. Og kulturarvsbegrebet får derved kraft som repræsentativt for den historiske arv, som fortiden har efterladt sig, den være sig lokalt orienteret eller nationalt orienteret.

Så hvad skal vi med lokalhistorien? I kraft af den udvikling, der har fundet sted, må vi erkende, at som separat analysebegreb giver lokalhistorie faktisk ingen mening. At arbejde med kilder, der afspejler en forholdsvis afgrænset lokalitet, skal jo underlægges de samme krav som arbejdet med kilder, der afspejler en hel nationalitet. Arbejdsmetoderne bliver de samme, og standarden må derfor forventes at have de samme forudsætninger. Læg hertil, at det er identitet og præsentationen af foregåede begivenheder som er essensen og lokalhistorie som analytisk begreb bliver overflødig. Så hvad er lokalhistorie? Med udgangspunkt i det ovenstående er lokalhistorie ”...*betegnelsen for den historieskrivning og -forskning, der har det lokale nærmiljø som omdrejningspunkt...*”. Hverken mere eller mindre. Historieskrivningen og historieforskningen kan så efterfølgende danne basis for anden historieskrivning og historieforskning og så fremdeles, på samme måde som al historie gør. Derved kan lokalhistorie som betegnelse sagtens rumme de forskellige tilgange der måtte være, da disse ikke længere kan opfattes som definerende for hvordan man bedriver lokalhistorisk forskning.

Lokalhistorie bliver derved historie bedrevet med det lokale nærmiljø som omdrejningspunkt og naturlig afgrænsning.

Afslutningsvis kan jeg dermed opstille, at lokalhistorien har udviklet sig fra at være hver mands eje til *stadig* at være hver mands eje, men med historisk professionalismismen som rettesnor.

Lokalhistoriske værker kan i dag udsættes for samme kildekritiske behandling som ethvert forskningsprojekt fra akademisk hånd. De forventede krav er de samme. Dette har ikke stoppet en lokalhistorisk produktion, der lægger uden for akademisk regi, tværtimod, der udkommer stadig lokalhistoriske værker fra ikke-akademisk hånd. Disses kvalitet er generelt i dag højnet således, at de kan bruges i belysningen af det behandlede emne, omend mindre lødigt arbejder stadig forekommer. Dette er, med en mindre omskrivning, præcis som Finberg opfattede det stadig charmen ved lokalhistorien: Vi kender stadig ikke de præcise kendetegn ved et lokalhistorisk arbejde, men det er uvæsentligt, da værdien af arbejdet med det lokale er det der interesserer os.

6.0 English summery:

On the 21th of April 1971 the Department of Local History was officially established at the University of Copenhagen, and in June 2000 Department of Local History at the University of Copenhagen was closed. The Department of Local History was the successor of the Institute for Local History which on the 12th of May 1943 was established at the University of Copenhagen.¹⁵¹ The Institute for Local History never had any significant say, as it's founder and leader Albert Olsen was forced to flee to Sweden during the 2nd World War whereby a sufficient management wasn't possible. After the war the Institute was not reestablished due to a lack of funds and as a consequence local history as separate entity vanished from the universities, not to return before the establishment of the before mentioned Department of Local history, which reappeared during the leadership of Knud Prange – and closed with his retirement.¹⁵²

The above mentioned is a very short summery of local history as a separate entity at the universities in Denmark. The two institutes both had a main goal of bringing Danish local history more in line with the historical profession in general. The problem was not just limited to the Danish universities, in fact the whole of Europe had the same problems. The problem came about due to the huge interest in local history that saw it's beginning in the end of the 19th century and carried on into the 20th century. This huge interest in local history brought about several works on local history by local teachers, mayors, doctor and so on. The huge interest wasn't the problem, but the way in which it was conducted. The historians at the universities saw the beginning of several problems, since many of these local historical works were utterly useless for professional historians and as an extension couldn't be used in other works or research projects. Many local historical works were nothing more then the uncritical gathering of information upon information. This problem brought about heated discussions in several places, and it all came down to the main question: "What is Local History?" A fairly simple question, but in reality a very difficult one. This was also discussed in England, where a professor H.P.R. Finberg during a discussion with English local historians about just that question, came to the understanding that:

"We don't know what we mean by local history, and we don't care; but we mean to go on with it"¹⁵³

Now it is important to underline that this was not the opinion of Finberg, but rather his impression

¹⁵¹ Jf. Helmer Pedersen (1997) p. 161 & Furdal, Mikkelsen & Nilsson (2000) p. 124

¹⁵² Jf. Helmer Pedersen (1997) pp.155-217 & Furdal, Mikkelsen & Nilsson (2000) pp.124-130

¹⁵³ Finberg (1967) p. vii

of how local history was perceived at that time. And as admirable as this might be, it is an understanding that from an academic point of view is more or less useless, as there is no purpose, only a drive for collecting knowledge.

This paper examines how the view towards local history has changed since then and why. The perspective of this paper focuses on measures taken from an academic point of view and revolves around the questions: "What is local history and how is it used?"

This is examined by looking at several Master Theses and how they go about working with local history. It is postulated that they reveal several tendencies and points of view in regards to local history. However, these tendencies and points of view are not evident of the particular university their authors are educated at, but of the various academic groups that exists. I do believe that these tendencies and points of view will show just how local history is used and as a result of which – what local history actually is. In order to get a broader view the magazine "Fortid og Nutid" will also be looked at, since it represents most of the local historical institutes in Denmark, and has worked with local history from an academic point of view since it's start in 1914.

As this paper will reveal, there was an idea of control in the 1940ies which should have been the goal for the Institute for Local History – to bring the various local historians under academic supervision in order for there research to be used for future studies. The Department of Local History in the 1970ies used a different approach and tried to tutor those who worked with local history. Due to the increase in the 1970ies in local historical institutes this was much needed. These institutes were the result of increased local historical interest in all levels of Danish society, and were therefore managed by academic staff paid by the government. Therefore, the field of local history experienced an increased professionalism and the use of academic tools.

This emphasis on local history has made it a highly acclaimed academic field, and therefore the arguments towards it have changed, but as the examination of the Master thessis showed, this change is somewhat selective. Since the use of local history seems to have changed, it doesn't need to be used in regards to national history, but can be worked as its own (Leicester-school). But the notice of local history has really only changed a bit. It is still, by some, regarded as second class, even though these individuals practice the field themselves, just under different terms, take for instance the field of Micro History.

This paper will show that Local History has managed to become a practice well used by academic trained historians. In fact, so well used that it has become common history and as such really doesn't need a separate therm. Therefore Local History is really nothing more than a term used for

historical work being conducted with the local environment as a fixing point.

7.0 Litteraturliste:

Citeret værker:

Bircka, C.F.

Anmeldelse af E.Carstensen: Hjørnlunde Sogns Historie 1878

Artikel fra: Historisk Tidsskrift 5 række, bind I.

Tryk: B inco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri 1879

Bjørn, Claus

Om Lokalhistorie og lokalhistorie

Artikel fra: Nye strømninger i dansk lokalhistorie

Tryk: Historia, 1981

Borg, M.H.

Dragørs Søfart

Tryk: Speciale fra Københavns universitet, 2001

Burke, Peter

The French Historical Revolution – The Annales School, 1929-1989

Tryk: Worcester, 1990, England

Busck, Steen

Historiefaget ved indgangen til 1990'erne

Artikel fra Fortid og Nutid 1990, hefte 2

Tryk: Aio Tryk A/s

Busck, Steen

Mikrohistorie og lokalhistorie

Artikel fra: Den jyske historiker, nr: 85 1999

Tryk: Werks Offset A/s, 1999

Christensen, S.L.

Er Ærøboer Danskere? - Forestillinger om befolkningens tilhørsforhold på Ærø 1834-1848

Tryk: Speciale fra Roskilde universitet, 2006

Dybdahl, Vagn

Lad os afskaffe lokalhistorien

Artikel fra: Småtryk nr. 4 1972

Tryk: Lokalhistorisk Afdelings lille fond, 1972

Egholm, Lis

Mikrohistorie

Artikel fra: Den jyske historiker, nr: 85 1999

Tryk: Werks Offset A/s, 1999

Fabricius, Knud; Jensen, Chr. Axel & Brøndum-Nielsen, Johs.

Fortid og Nutid 1. bind 1914-1919

Tryk: J.L.Lybeckers Forlag

Finberg, H.P.R. & Skipp, V.H.T.

Local history: Objective and pursuit

Tryk: David and Charles, 1967, England

Furdal, Kim; Mikkelsen, Jørgen & Nilsson, Lars

I anledning af Lokalhistorisk Afdelings nedlæggelse

Artikel fra: Fortid og Nutid 2000, hefte 2

Tryk: Special-Trykkeriet A/s, 2000

- Hansen, Heidi Bach
Gilderne mellem to øvrigheder. En undersøgelse af gilderne i Odense og Svendborg fra 1400-1550
Tryk: Speciale fra Syddansk universitet, 2001
- Haue, Harry; Nørregaard Frandsen, Johs & Holch Andersen, Knud
Den lokale samtidshistorie
Artikel fra: Fortid og Nutid 1991, hefte 1
Tryk: AiO Tryk A/s
- Helmer Pedersen, Erik
Dansk lokalhistorie i mands minde – En historiografisk skitse
Artikel fra: Fortid og Nutid 1997, hefte 3
Tryk: Special-Trykkeriet A/s, 1997
- Henrichsen, Bjørn; Søgaard, Rie; Geertz, Thorsten & Vikkelsø, Stine
Frederiksværks industrielle kulturarv
Tryk: Speciale fra Roskilde universitet, 2005
- Hornstrup, Berit Guldmann
Ærøskøbing i 1800- tallet. En redegørelse for købstadens indre udvikling og en undersøgelse af mulige forklaringer på dens tilstand.
Tryk: Speciale fra Århus universitet, 2002
- Hvidtfeldt, Johan
Samarbejdet mellem rigshistorikere og lokalhistorikere
Artikel fra: Fortid og Nutid 1942, hefte 4
Tryk: H.Hagerups forlag 1942
- Jensen, Bernard Eric
Historie – livsverden og fag
Tryk: Gyldendals forlag 2003
- Jørgensen, B.K.
Magt, Position, Ære og Community – En analyse af Ringsted købstad 1880-1905
Tryk: Speciale fra København universitet, 2001
- Moring, Marianne (red)
Gads historie leksikon
Tryk: Gads Forlag, 2 udg. 2 opl. 2004
- Møller, Trine
Statens køb af Store Vildmose i 1921
Tryk: Speciale fra Aalborg universitet, 2005
- Olsen, Albert
Lokalhistorie – Rigshistorie
Artikel fra: Fortid og Nutid 1943, hefte 1
Tryk: H.Hagerups forlag, 1943
- Olsen(2), Olaf
Det lokalhistoriske institut
Artikel fra: Fortid og Nutid 1970, hefte 4
Tryk: Andelstrykkeriet, 1970
- Pedersen, Mette Kjær
De nørrejske købstadsmarker 1650-1850
Tryk: Speciale fra Århus universitet, 2002
- Pedersen, Mikkel Venborg
Tanker om lokalhistorie

Artikel fra: Fortid og Nutid 1999, hefte 4
Tryk: Special-trykkeriet A/s, 1999

Prange, Knud
Hvorfor lokalhistorie?
Tryk: Andelsbogtrykkeriet, 1971

Prange, Knud
Lokalhistorie og undervisning
Artikel fra: Småtryk nr. 2 1974
Tryk: Lokalhistorisk Afdelings lille fond, 1974

Prange, Knud
Leicesterskolen – nogle indtryk af engelsk lokalhistorie
Artikel fra: Nye strømninger i dansk lokalhistorie
Tryk: Historia, 1981

Prange, Knud
Lokal historie – en håndbog
Tryk: Dansk historisk håndbogsforlag, 1989

Prange, Knud
Krise eller blomstring? – lokalhistorie i 90'erne
Artikel fra: Småtryk nr. 16 1992
Tryk: Lokalhistorisk Afdelings lille fond, 1992

Prange, Knud
Det store i det små
Interview med Knud Prange bragt i: Fortid og Nutid 2000, 1
Tryk: Special-Trykkeriet A/s

Reher-Langberg, Stine Stidsing
Vendsyssel Historiske Museums genstandssamling fra historisk tid og aktørerne bag
Tryk: Speciale fra Aalborg universitet, 2006

Sørensen, Troels List
Esbjergs befolkning og begyndelsen til en regional selvforståelse 1893-1909
Tryk: Speciale fra Syddansk universitet, 2005

Windfeld Lund, Niels
Annales-skolen og dansk lokalhistorie
Artikel fra: Nye strømninger i dansk lokalhistorie
Tryk: Historia, 1981

Anden brugt litteratur:

Birkebæk, Frank; Verwohlt, Ernst & Høj, Mette (red)
Roskildes bys historie – tiden indtil 1536
Tryk: Roskilde Museums Forlag, 1992

Bruhn, V., Prange, K. & Mourier, E.
Vejledning i lokalhistorie – Fra plan til bog
Tryk: København, 1985

Burke, P.
Annales skolan – En introduktion
Tryk: Göteborg, Sverige, 1992

Finberg, H.P.R
Approaches to history – A Symposium

Tryk: London, England, 1962

Gejl, Ib (red)

Århus – byens historie

Tryk: Århus Byhistoriske Udvalg, 1995

Hoskins, W.G.

The making of the English landscape

Tryk: London, England, 9. udgave, 1970

Hoskins, W.G.

Fieldwork in Local History

Tryk: London, England, 1967

Den jyske historiker.

Lokalhistorie nr. 17, 1980

Red: Steen Busch. Tema: Lokalhistorie

Tryk: Werk's Offset, 1980

Særtryk af Fortid og Nutid

Det enkelte menneske i Lokalhistorien

Tryk: Aio Tryk A/s

Thrane, Henrik; Nyberg, Tore; Grandt-Nielsen, Finn & Venge, Mikael (red)

Fra boplads til bispeby – Odense til 1559

Tryk: Odense universitetsforlag, 1982

<http://www.danskhistorie.dk/forside/laerervejledning/historiekanon/>